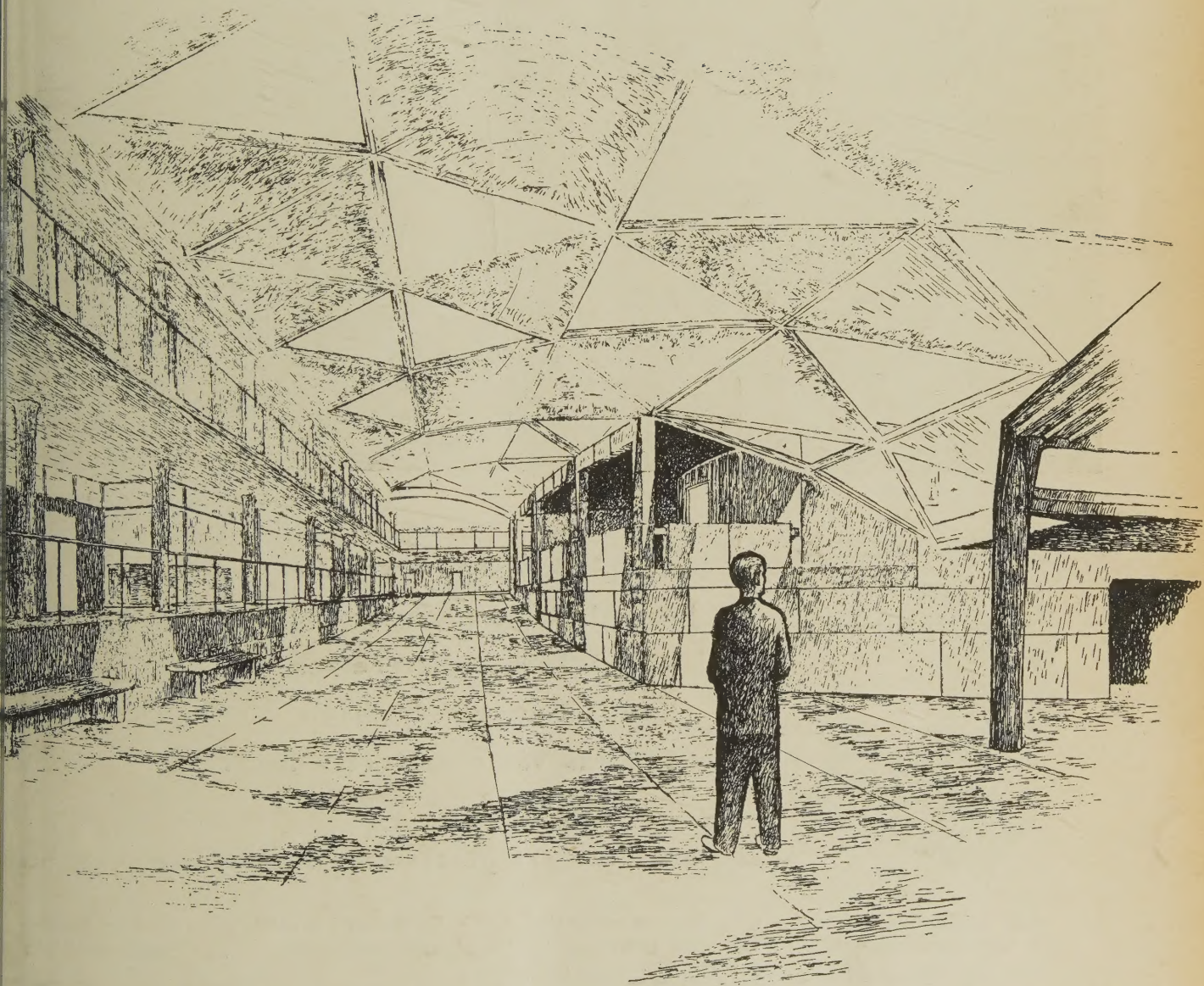
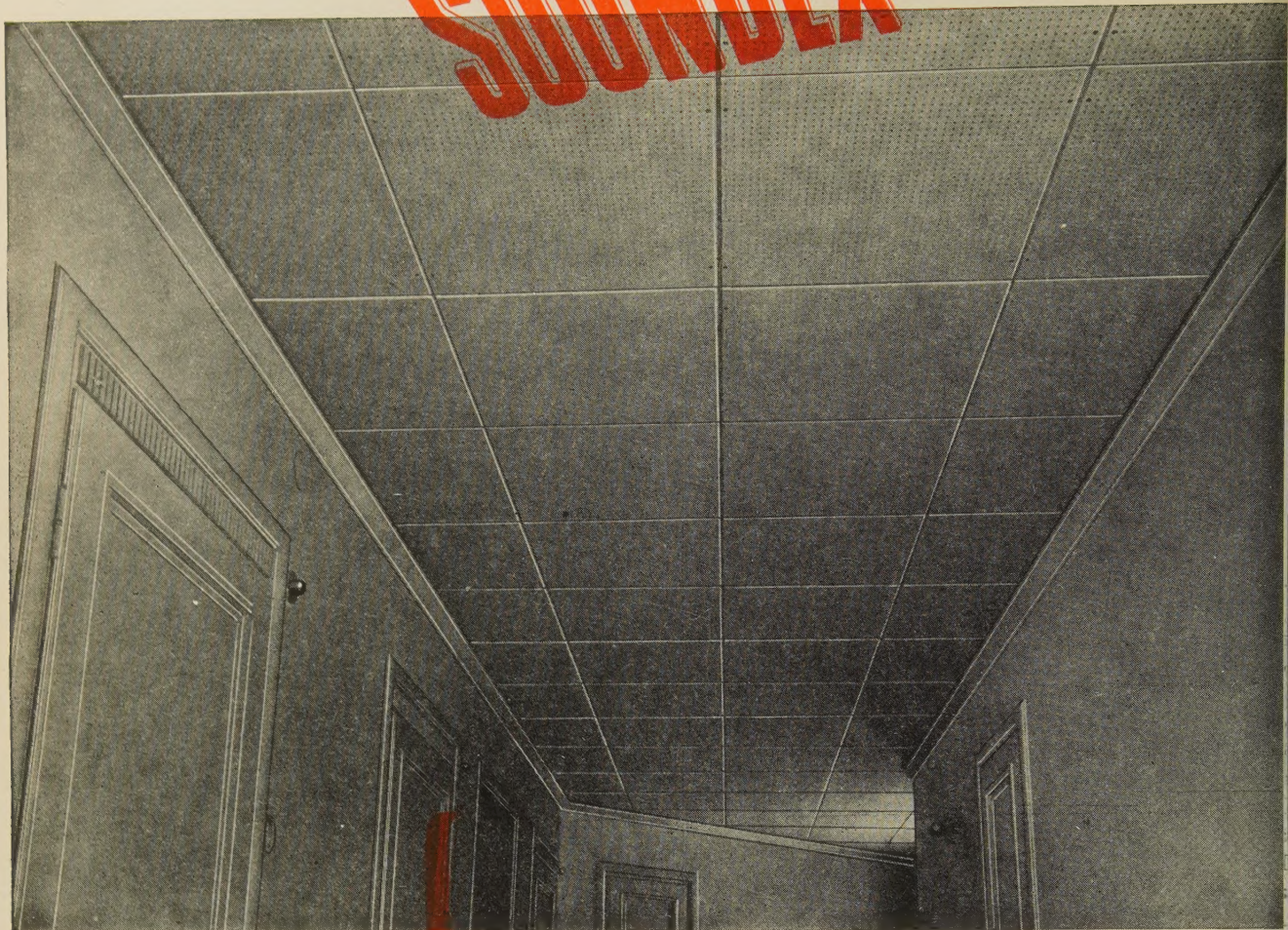

Illinois U Library

Statens verk
väljer

SOUNDEX

Soundex-tak i nya Kanslihuset, Stockholm

SOUNDEX-
leveranser till
statliga verk

SOUNDEX

Kungl. Byggnadsstyrelsen
Kungl. Generalpoststyrelsen
Kungl. Järnvägsstyrelsen
Kungl. Telegrafstyrelsen
Statens Vattenfallsverk m. fl.

— den **obrännbara** plattan för akustik och ventilatio

1 **Obrännbar
konstruktion**

Soundex-plattan typ IL är tillverkad av ett obrännbart massamaterial och pressgjuten i stålform. Soundex typ AL är tillverkad av aluminiumplåt.

2 **Separata hål för
luft och ljud**

Soundex-plattan är konstruerad så att hålen för friskluftinblåsning kan varieras till önskat antal och de är helt skilda från den ljudabsorberande stenullen.

3 **Exakthet i mått
och vinklar**

Pressgjutning i precisionstillverkade stålformar borgar för absolut exakthet i mått, vinklar och perforatur.

4 **Vacker färdig-
behandlad yta**

Soundex kräver ingen målning arbetsplatsen. Typ IL levereras benvilt färgton med mycket god reflexion. Typ AL kan genom elektrisk ring levereras i önskad färg.

Skriv och begär SOUNDEX-broschyren. — Vi upprättar förslag och ritningar samt utför svängningstekniska beräkningar och mätningar.

ero

INGENIÖRSFIRMAN ZERO AKTIEBOLAG

Huvudkontor: Stora Nygatan 38 Stockholm - Tel. 23 27 05

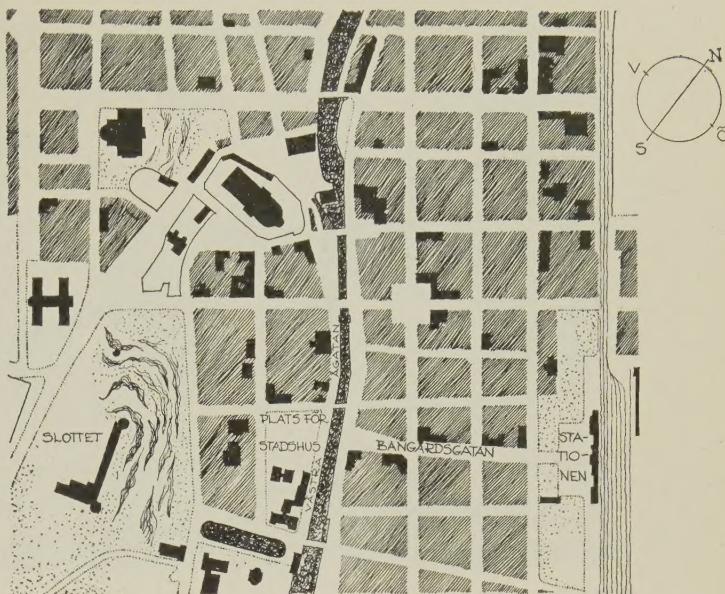
Avdelningskontor: Kristinelundsvägen 37 B - Malmö - Tel. 782 41

Inbjuden tävling om

STADSHUS I UPPSALA

»Det var sena kvällen, när K. anlände. Byn låg i djup snö. Av Slottsberget syntes ingenting, det var höljt i dimma och mörker och inte ens den svagaste ljusstrimma kom från det stora slottet. På träbron, som från landsvägen förde in till byn, blev K. stående en lång stund och såg upp mot den skenbara tomheten.»

Så börjar »Slottet» av Franz Kafka, och det kan också vara en vinjett till Uppsalatävlingen.

DK 725.13

Vid bergets fot skall stadshuset ligga, rakt nedanför slottet. Stadshus och slott möts i ett arkitektur-drama av samma art som slott och riksdagshus i Stockholm, med den skillnaden att i Stockholm är det ett horisontaldrama och i Uppsala ett vertikal-drama. Stadshuset blir vertikalbildens bas under den tunga, långsträckt slottsväggen däruppe på höjden. Det behövs en fast och låg horisontalbyggnad, så att slottet och höjden framträder och bilden får harmoni. Prisenämnden har motsatt uppfattning: »En alltför horisontellt betonad byggnadskropp utmed V. Ågatan synes prisenämnden innebära en olycklig upprepning av slottsbyggnadens karakteristiska linjer.»

Platsen är inte idealisk. Utvecklingsmöjligheterna är små. Den ligger utan direkt anknytning till Uppsalas pulserande stråk och torgbildningar och skär desutom ett hål i ett studentkvarter, som för gamla uppsalastudenter har ett romantiskt skimmer. Ur stadsbildens synpunkt är det däremot en fördel att fyravåningshuset utmed Västra Ågatan försvinner.

Elva arkitektfirmor hade inbjudits. Liksom man i en eller annan film söker garantera publiksuccén med en överväldigande parad av stjärnor, så hade man här gjort ett stort svep bland svenska arkitekter — av olika storleksgrader. Resultatet blev ur denna synpunkt en besvikelse. Det visades många genomarbetade förslag men inte många lejonklor. Det blev en brokig parad av olika arkitektur-tendenser, från de som pekade framåt till de som vände sig bakåt. Men två förslag var av verkligt intresse nämligen »en bro, en bro» och »miljö».

Den svåra konsten är ju att ur ett torrt tävlingsprogram sammanställa och avväga en byggnad så att den blir ett levande sammanhang i sig själv och med sin omgivning. Att underordna byggnaden en samlade idé, som är så vital att den tänder vårt intresse och tillfredsställer vår arkitekturlängtan. En arkitektur som pekar mot en kulturell utveckling.

Tävlingsförslaget »en bro, en bro» är ett försök

till en sådan helhet. Dess samlade idé är den kvadratiska gården, som av dess författare kallas torget. Den är ämnad att utgöra ett stort levande centrum i byggnaden. En torggård, som allt av större intresse i byggnaden vänder sig mot: stadsfullmäktigesal, rådhusrättens sessionssal, trappor och entréer. Att entrén till en byggnad förmedlas av ett sådant förrum är ett stort trevnadsvärde. Denna gård — förlåt detta torg — låter genom portiker på tre sidor hur stora människomassor som helst strömma in och ut. De är tänkta för ett febrilt rännande av män med portföljer till och från en våldsam arbetande stadshjärna — i verkligheten däremot blir de nog ganska döda. Men byggnaden som helhet är gjord med en stark arkitektonisk känsla. Den är lika kärleksfullt genomarbetad och underfundigt berikad, som en persisk bildvävnad, lika full av glädjande överraskningar. Förslaget är raffinerat och charmerande och ritningarna är till den grad artistiskt utförda att detaljer som t. ex. toaletterum ser ut som små fina smycken (vilket kan kallas esteticism).

När förtrollningen släpper, när man sett sig mätt, kommer en lågmäld kritik. Trots en skenbar klarhet och stramhet är byggnaden till ytterlighet småkomplicerad med byggnadstekniskt svåra och dyrbara konstruktioner. Varför skall arbetsrum, som ligger på byggnadens utsidor var instängda bakom en invecklat genombruten fasad, då däremot arbetsrummen mot gården är helt uppglasade? »För att öppna byggnaden inåt torget och av konstruktiva skäl», svarar förslaget författare. Men då blir ju trots all strävan åt motsatt håll människan underordnad byggnaden. Det blir en beslöjad formalism.

Prisenämnden säger om projektets yttre: »Trots att prisenämnden ansett det olämpligt med en byggnad på denna plats, som markant upprepar slottets horisontalverkan, anser nämnden i detta fall att fasaden mot V. Ågatan med sin livliga fönsterartikulering

Stadshustomten.

och sin genombrutna bottenvåning så helt skiljer sig från slottsbyggnaden att förslaget i denna del kan accepteras.» Litet längre fram säger prisenämnden: »...fasaden mot V. Ågatan är trots den livliga fönstergrupperingen monoton och utdragen.» Det låter sällsamt.

Förslaget »en, bro, en bro» har med sin starkt romantiska strävan en värme, som närmar sig feber. Förslaget »miljö» däremot behärskas av en kylig intellektualism. Det är ett försök att organisera ett rationellt ämbetsverk, starkt koncentrerat och lätt att överblicka. Det är dessutom det mest konstnärligt fullgångna av alla tävlingsprojekten. Så när som på en mycket betydelsefull invändning ur såväl konstnärlig som rationell synpunkt. Dess huvudidé, det stora centrala envåningsplanet är inte övertygande. Man tror inte på det som en trivsamt arbetsplats. En storbanks överbelysta mitthall har varit förebilden. Men där är den en enda stor samlad luftvolym under det att den här är uppdelad i en massa fack och korridorer. Författaren till »miljö» säger: »Kanske vill man gärna av gammal tradition förena stadshus med något av fest, men hur skall detta ske när det som här gäller en byggnad med idel enformiga ämbetslokaler? Möjligen om det kan lyckas att ge liv och rörelse i interiören, färre steg och mindre letande för dem som där ha något att bestyra.» Hade författaren också lyckats med trivsamt för de arbetande vore saken utan vidare klar.

Men som yttre utformning, inplacering på tomten, inordnande i stadslandskapet, ur alla dessa synpunkter är förslaget överlägset de andra. Samtidigt med dessa lovord vill vi reservera oss för en viss hård schematism som vidlåder förslaget. Men dess fasad mot Fyrisån som i rytm upprepar slottets horisontalverkan är mest övertygande av tävlingsprojektens. Och en sådan exteriör som den mot parken i sydost har en glädjande spänstig rytm. Författaren till »miljö» säger: »programmet talar inte om domkyrkan, men denna griper in i vissa perspektiv på ett en-

stående intressant sätt.» Hans perspektiv visar hur vackert han låter den dominera.

Att inte detta radikala förslag belönats med pris är måhända förklarligt men knappast försvarligt. Nu beslutar prisenämnden plötsligt och utan någon närmare motivering i sitt protokoll att utdela två första pris, ett till förslaget »Futurum», enkelt och vällöst, och ett till »en bro, en bro» och förordar dessa till omarbetning. Författaren till »miljö» borde fått tillfälle att ytterligare utveckla sitt projekt. Man önskar se centralhallen arbetas fram till ett levande rum, bli hjärtat i byggnaden. Som det är nu har det yttre hunnit genomarbetas men det inre inte blivit fullgånget — utom den stora entréhallen och stadsfullmäktigesalen, som utformats med levande rumskänsla.

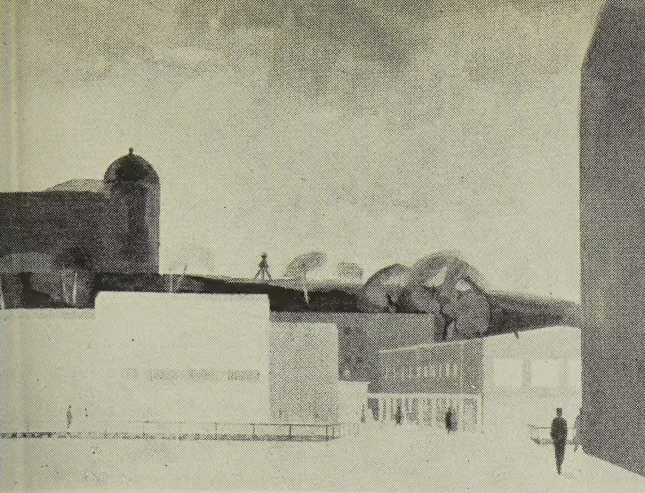
Efter dessa två förslag vill vi endast omnämna deras konträra motsats »Mellan ås och å». Detta skruvat symmetriska förslag (dilettantiska hade man så när sagt) med sin obestämt stilhistoriska uppsyn av något slags herresäte behandlas egendomligt nog på ett mycket neutralt sätt av prisenämnden.

För de övriga förslagen instämmer vi i de inuti den följande bildserien citerade delarna av prisenämndsutlåtandet, utom när det gäller prisenämndens ständigt återkommande motvilja mot en horisontalbetonad byggnad.

L. R.

Ledamöter i prisenämnden ha varit Tycho Hedén, Georg Forssner, Viking Göransson, Georg Scherman, Artur von Schmalensee, Eric Wolrath och Kjell Ödeen.

Prisenämnden har utdelat två första pris à 4 000 kr dels till förslaget »Futurum» (Ahrbom Zimdahl Arkitektkontor), dels till förslaget »en bro, en bro» (Erik och Tore Ahlsén) samt förordat dessa till omarbetning. Övriga inbjudna ha varit arkitekterna Hakon Ahlberg, Nils Einar Eriksson, Sten Hummel-Gumælius, Cyrillus Johansson, Gunnar Leche, Sigurd Lewerentz, Sven Ivar Lind, Ivar och Anders Tengbom samt Nils Tesch.

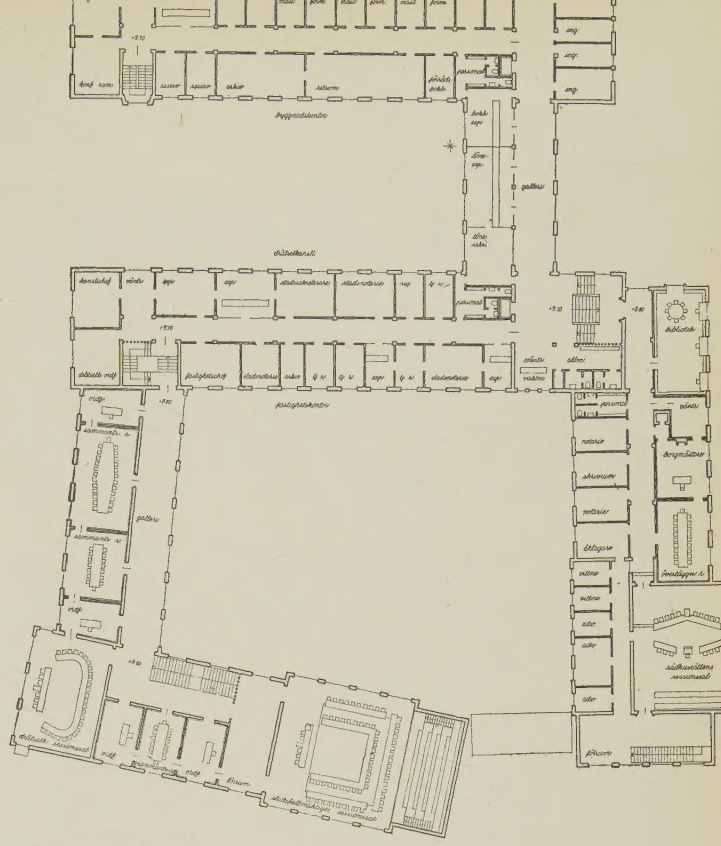
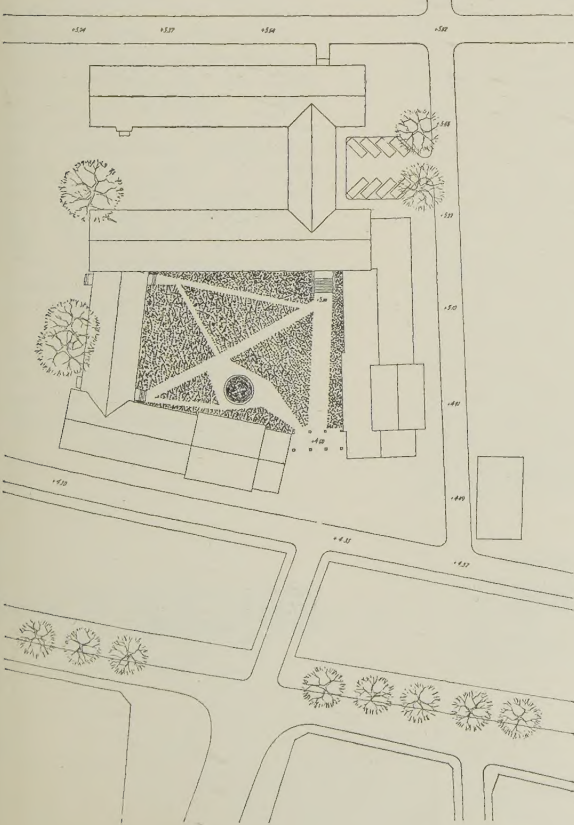
»Futurum». Första pris 4 000 kr., förordat till omarbetning. Åhrbom Zimdahl Arkitektkontor, Stockholm. Arkitekter SAR Nils Åhrbom, G. Kaunitz, Helge Zimdahl.

Prisnämnden:

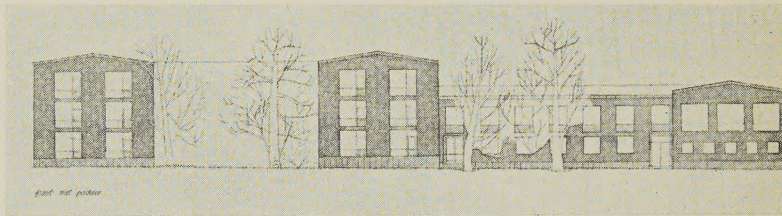
Sikten från Bangårdsgatan är välbalanserad och låter slottet och grönskan under detsamma framträda på ett fördelaktigt sätt. Färg och materialbehandling, som de framställas i beskrivning och perspektiv, synes motverka den avsedda effekten då byggnadskropparna, som visserligen äro uppdelade, sammanhållas av den enhetliga och med slottet korresponderande färgen. Den visserligen mot söder öppna gården förefaller med sina tre våningar höga långa väl trång. Den upprepning av såväl kubutformning som fasadmotiv som präglar stadsfullmäktigesalen och domsalen finner prisnämnden diskutabel även om man härvidlag kan förstå förslagsställarens önskan och låta dessa två viktiga enheter få härda sig jämsides.

Entréerna äro väl och överskådligt placerade och de inre kommunikationerna äro väl lösta. — — —

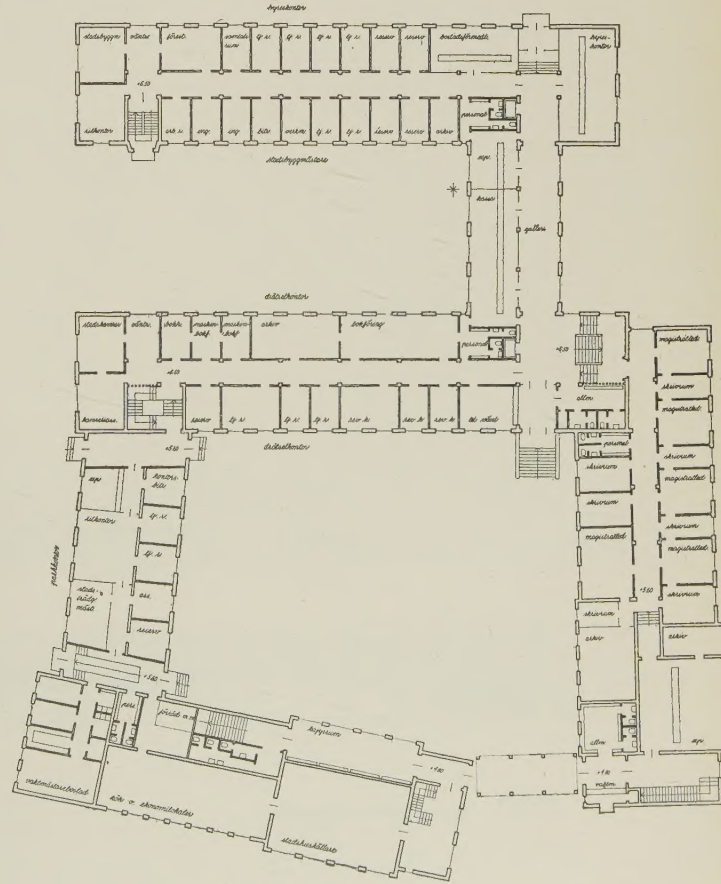
Situationsplan. Skala 1:1600.

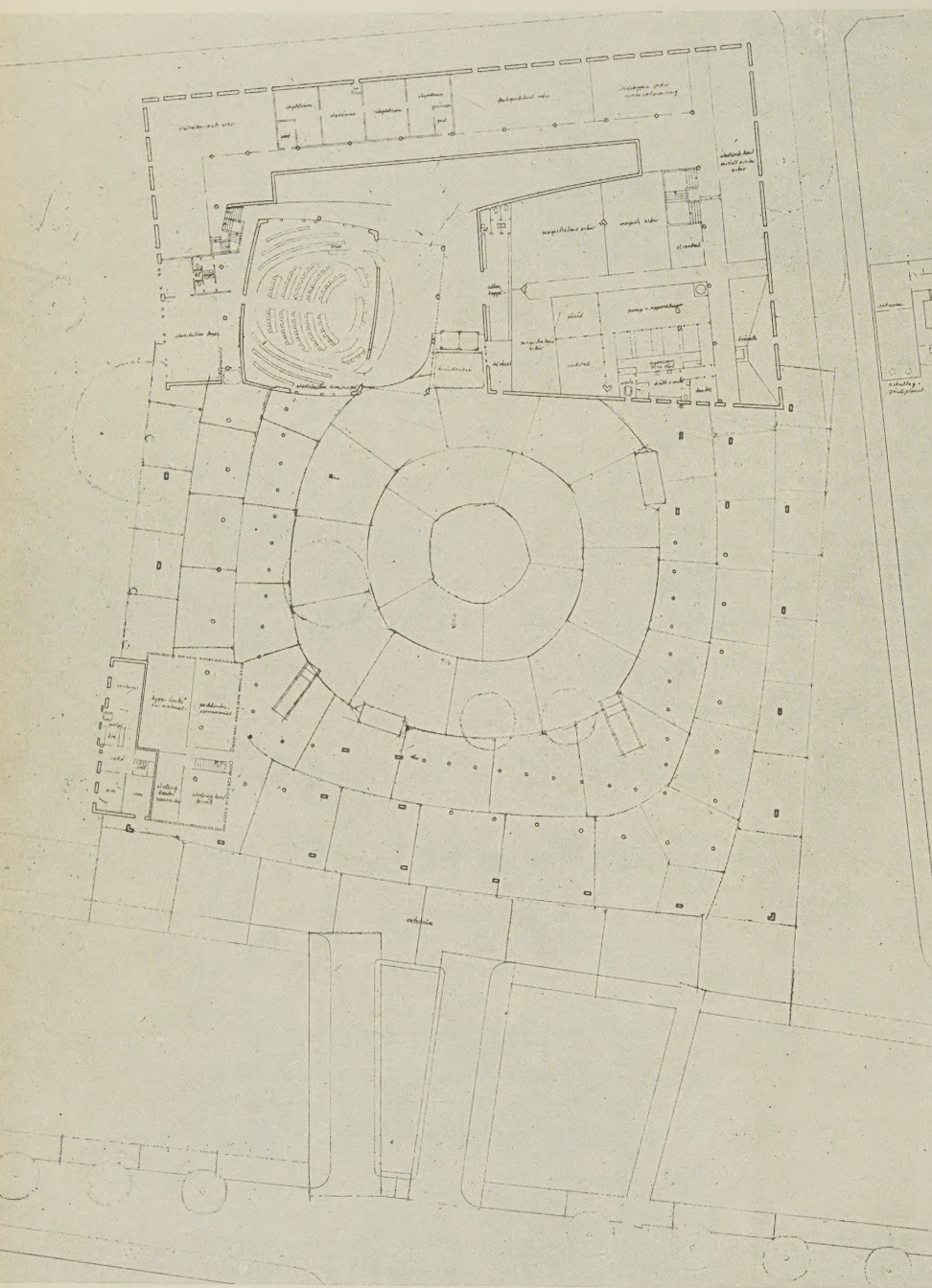
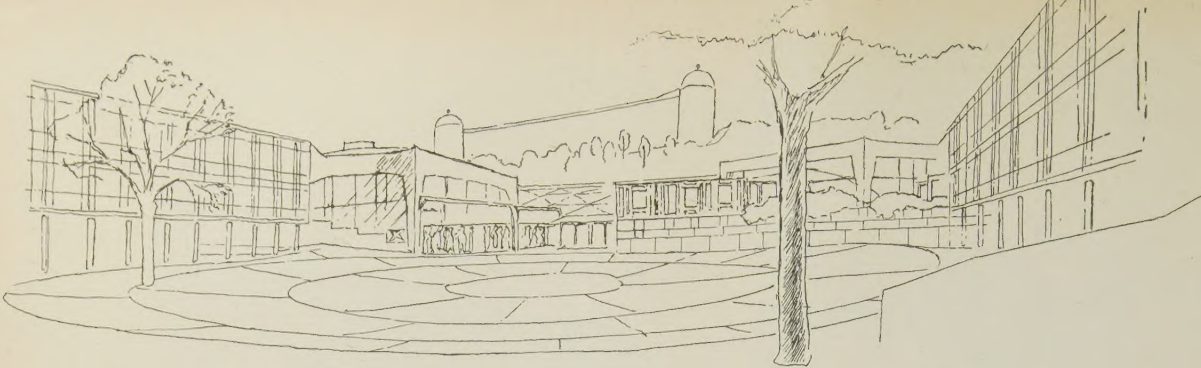

Plan av våning 1 tr.

Fasad mot parken. Bottenplan. Skala 1:800.

»en bro, en bro». Första pris 4 000 kr., förordat till om-
arbetning. Arkitekter SAR Erik
och Tore Ahlsén, Stockholm.

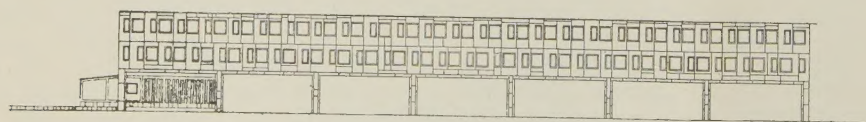
Prisnämnden:

Trots att prisnämnden ansett
det olämpligt med en byggnad
på denna plats som markant
upprepar slottets horisontalver-
kan anser nämnden i detta fall
att fasaden mot V. Ågatan med
sin livliga fönsterartikulering
och sin genombrutna bottenvä-
ning så helt skiljer sig från
slottsbyggnaden att förslaget i
denna del kan accepteras.
Samtliga entréer äro förlagda
till en inre rymlig mot tre si-
dor i bottenvåningen öppnad
gård, vilket medför en viss
klarhet och fasthet i kommuni-
kationssystemet. För att från
Nybron markera stadshusets
belägenhet har förslagsställa-
ren placerat skulpturgrupper
vid den blivande stadshusbrons
landfästen, ett uppslag som
prisnämnden finner vanskligt.

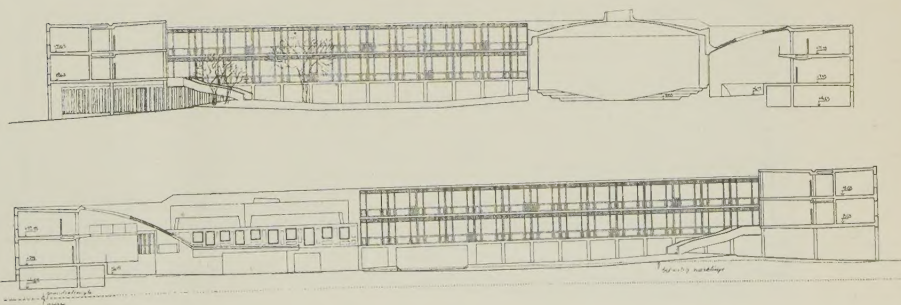
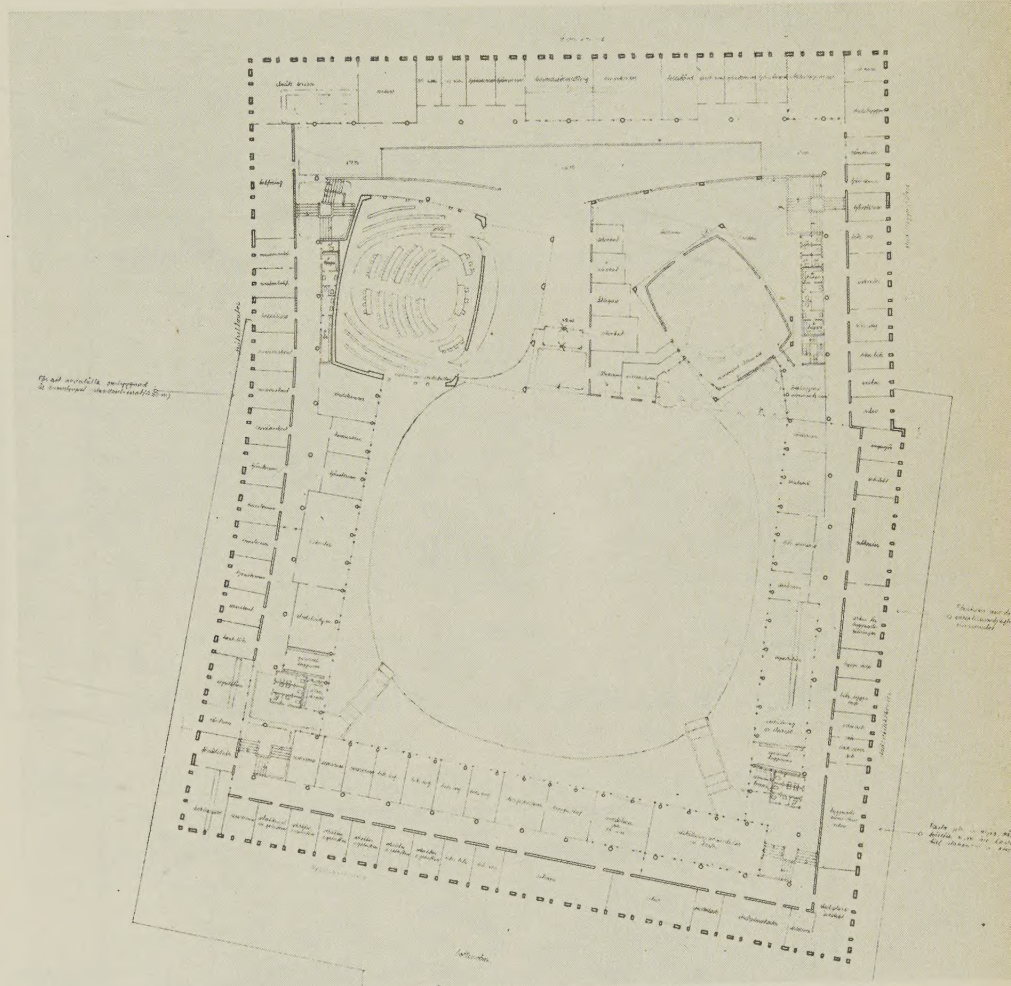
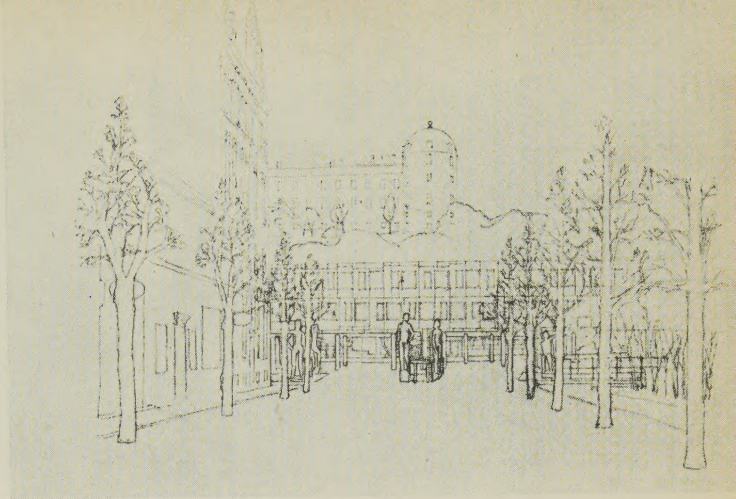
I full överensstämmelse med
förslagets grundidé har de två
sessionssalarna förlagts mot
gården på var sin sida om hu-
vudentrén, en utformning som
nämnden anser beaktansvärd.

Förslaget är okonventionellt
komponerat med artistiskt for-
made inre och yttre rumsbild-
ningar. Nämnden vill emeller-
tid framhålla sin tveksamhet
beträffande trivsamheten i de
13 meter breda och till stora
delar mycket låga portikerna,
en anmärkning som även kan
riktas mot de instängda och
länga, sammanhängande dub-
belsidigt utnyttjade korrido-
rerna. Byggnadssättet är kom-
plicerat och kostsamt.

Gårdsfasaderna äro utmärkt
välproportionerade men fasa-
den mot V. Ågatan är trots
den livliga fönstergrupperingen
monoton och utdragen.

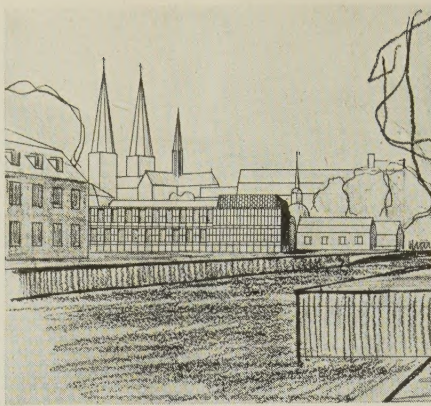
Överst perspektiv från gården.
Bottenplan och fasad mot Västra
Ågatan. Skala 1:800.

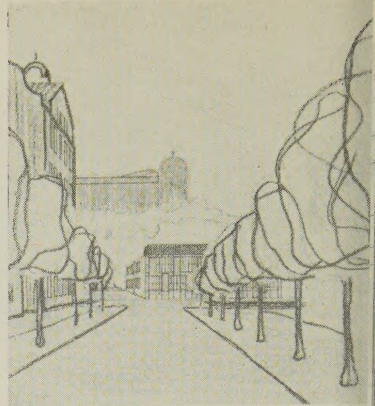
Överst perspektiv av entréhall och perspektiv från Bangårdsgatan.
Våning 1 tr. Skala 1:800.
Sektioner. Skala 1:800.

Foto av tomten.

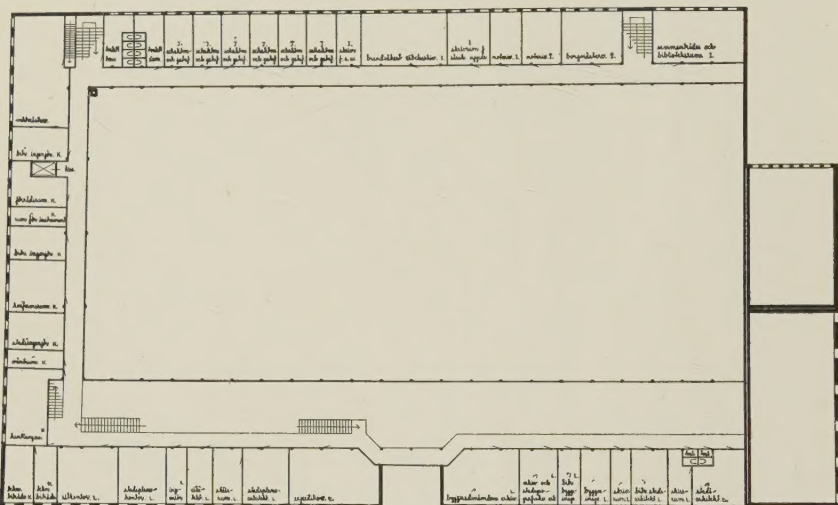
Stadshuset från Fyrisån.

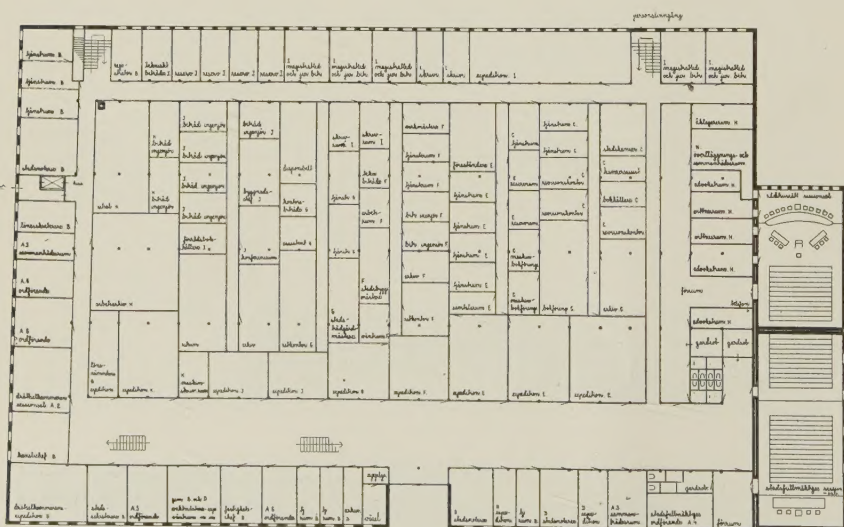
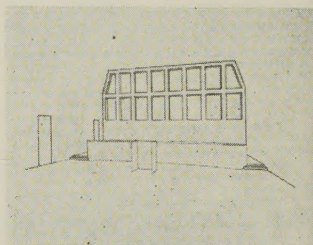
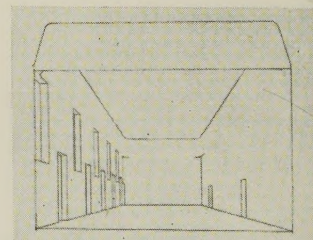
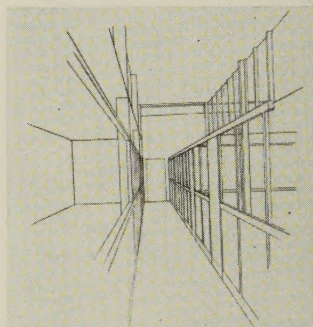
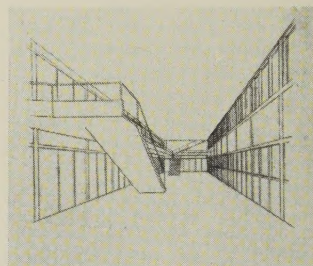
Från Bangårdsgatan.

»miljö». Arkitekt SÄR Sigurd Lewerentz, Eskilstuna.

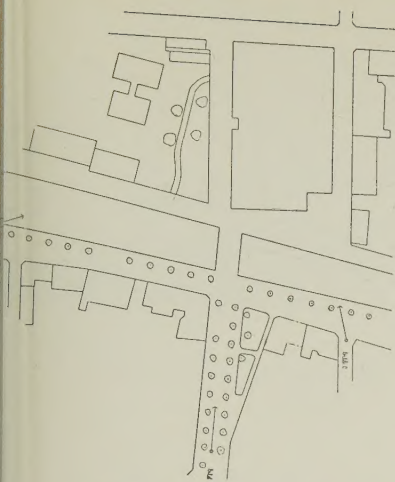
Nedan entréhallen. Korridor i bottenplanet. Stadsfullmäktiges sessionsal. Rådhusrättens sessionssal.

Plan av vån. 1 tr. Skala 1:800.

Plan av bottenvåning. Skala 1:800.

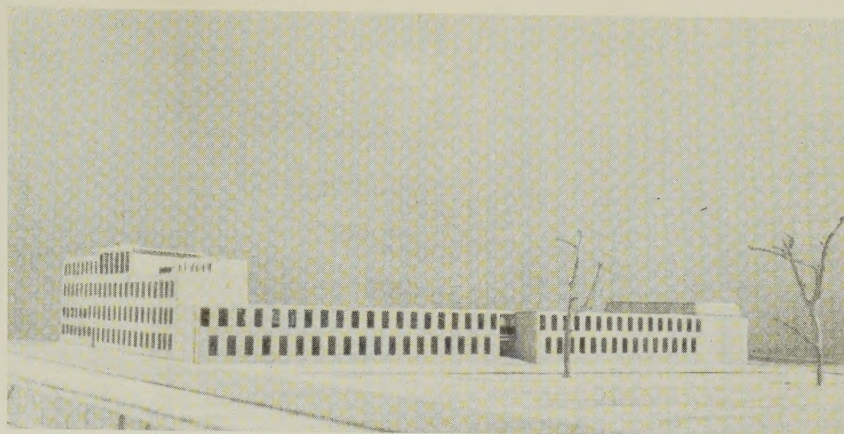

Situationsplan. Skala 1:4000.

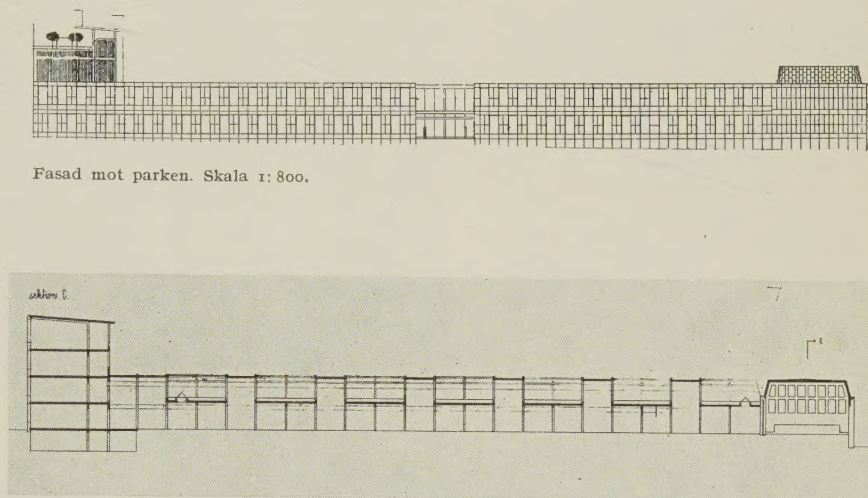
Prisnämnden:

Förslaget framställer en helt ny typ av förvaltningsbyggnad, där förvaltningsapparaten förutsättes producera sitt arbete i en stor centralt överbelyst hall och där de olika byråerna och dess enheter endast skiljas av ca 2 meter höga skärmväggar av glas. Varje byrå avslutas mot allmänhetens hall med sin expedition. Systemet är ytterst överskådligt och torde för den besökande allmänheten vara lättorienterat och bekvämt. Organisationens har ett visst tycke av de principer som äro ledande vid industriell stordrift och prisnämnden vill ifrågasätta om arbetet i en kommunal förvaltning verkliga är av den arten att en dylik outrerad organisationsmässig uppläggning kan anses psykologiskt eller ekonomiskt motiverad.

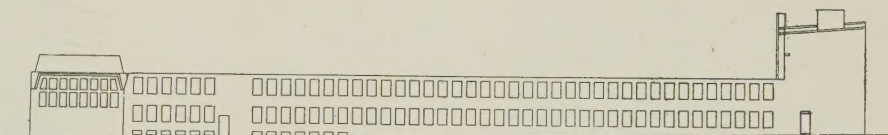
Förslaget är arkitektoniskt sett av största intresse. Det förefaller dock vara en inkonsekvens att en del av förvaltningen lagts i en tvåvåningsbyggnad, som inramar den centrala envåningshallen. Ett felgrepp i förslaget synes vara att magistratens lokaler, som inte gärna låter inordna sig i den föreslagna organisationsapparaten, ej avskilts från byggnaden i övrigt. — — — Förslaget visar intressanta och rytmiskt utformade fasader.

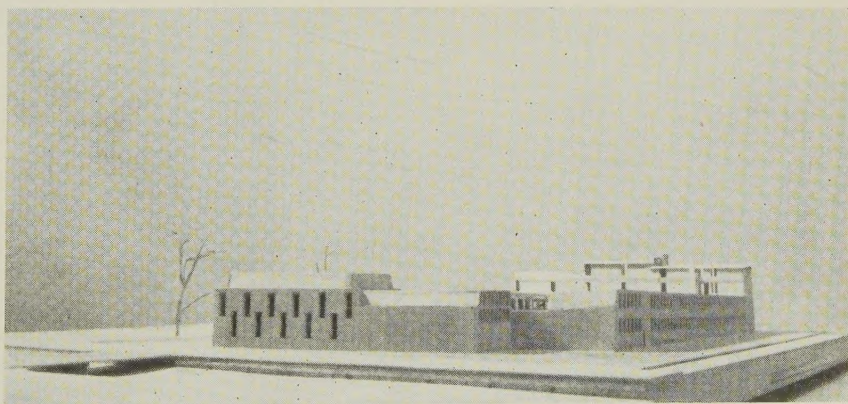
Fasad mot parken. Skala 1:800.

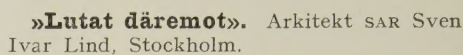
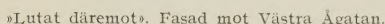
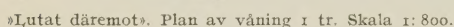

Längdsektion.

Fasad mot Slottsgränd.

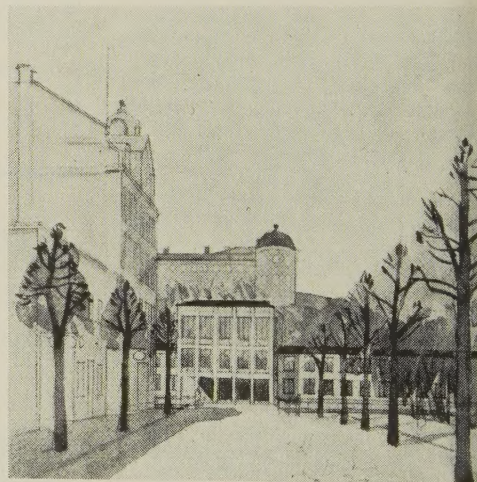

Prisnämnden :

Byggnadskropparnas gruppering är i stort sett god, men förslaget lider i någon mån av den av prisnämnden tidigare påtalade upprepningen av slottets volymfördelning.

Lokalerna äro förlagda kring två slutna gårdar och näs från en gemensam entréhall. Kring den större gruppera sig tjänsterum huvudsakligen tillhörande stadsförvaltningen. Kring den mindre gården som fått en intim och trivsamt karaktär äro magistratens lokaler förlagda. Den föreslagna grupperingen ger god överskådlighet. Magistratens sessionssal har fått ett väl undanskjutet läge. Den stora gården har genom att den avskilts från entréhall och övriga kommunikationer fått en otrivsamt och inständig prägel och har föga arkitektoniskt samband med byggnadens övriga delar. Stadsfullmäktigesalen har en värdad utformning. — — — Fasaderna äro vackert proportionerade, men de synliga lanterninerna verka störande. — — —

»**Ankare**». Arkitekt SAR Nils Tesch, Stockholm. Medarbetare: Arkitekterna Erik Asmussen och Dag Efvergren.

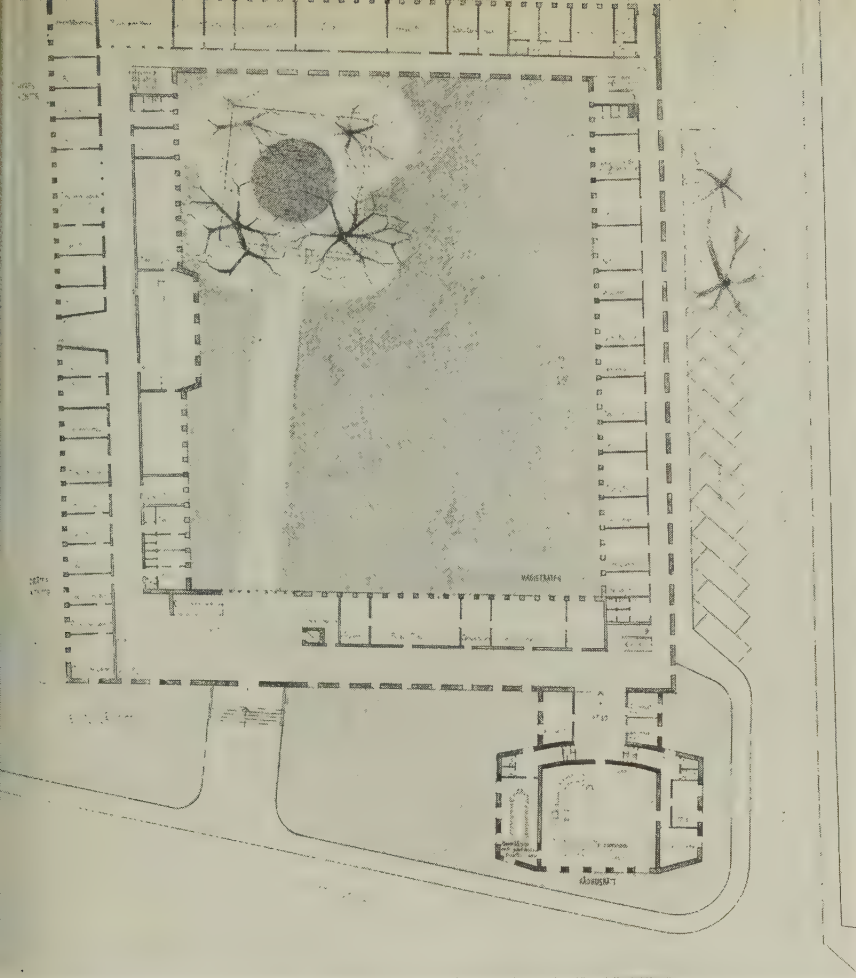
Prisnämnden :

— — — Komplexet är uppdelat på tre enheter: stadshus, rådhus och byggnad för tekniska avdelningar, grupperade i långor kring en inre planterad gård, vilket prisenämnden finner rättframt och osäkt. — — —

— — — Byggnaden är i detalj väl och redigt planlös, ett omdöme som även gäller anläggningen i övrigt. Den konsekvent genomförda tvåvåningsbebyggelsen har dock medfört att dubbelkorridorssystemet måst till alla delar hårt utnyttjas, till men för den inre trezmaden. — — —

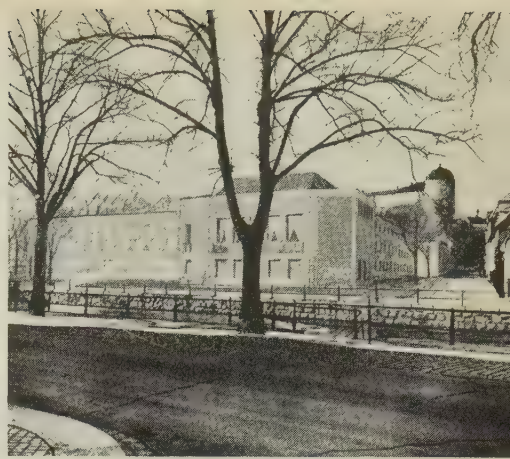
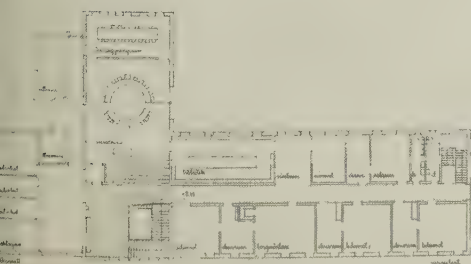
Fasaderna äro vårdade men anläggningen förefaller som helhet väl anspråkslös.

»Ankare». Bottenplan. Skala 1:800.

»Fyrkant vid Fyris». Bottenplan. Skala 1:800.

»David och Goliat». Plan av vän. 1 tr. Skala 1:800.

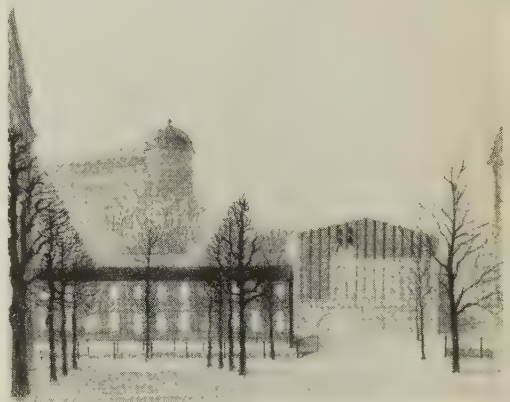

»Fyrkant vid Fyris». Arkitekt SAR Nils Einar Eriksson, Göteborg.

Prisnämnden:

Sett från Bangårdsgatan ger förslaget ej full rättvisa åt slottet. Hushöjden är i och för sig godtagbar, men såväl i massfördelningen, med den i planen utskjutande sessionssalsflygeln, som i färg (rött fasadtegel) kan anläggningen synas innebära en upprepning av slottets grundmotiv, vilket prisnämnden ej finner lyckat.

— — — sessionssalsflygeln har formats efter stadsfullmäktigesalen, varvid magistratens och rådhusrättens underliggande lokaler ha fått anpassa sig efter planlösningsschemat för de förstnämnda lokalerna. — — — Planlösningen är i stort sett väl disponerad i en redig ehuru något enformig byggnadskropp. — — —

»David och Goliat». Arkitekter SAR Hakon Ahlberg och Erik Ekeberg, Stockholm. Medhjälpare Arkitekt SAR Bo Cederlöf.

Prisnämnden:

Den föreslagna uppdelningen av anläggningen på två fristående byggnader, ett stadshus och ett rådhus, finner prisnämnden intressant och motiverad. Större klarhet hade dock vunnits om ett bättre samspel rätt mellan de båda byggnaderna, t. ex. om huvudfasader jämte huvudentréer kunnat ordnas mot en gemensam förplats. — — —

Det föreslagna fasadmaterialet, rött fasadtegel, är med hänsyn till slottets färgverkan i stadsbilden diskutabelt. — — —

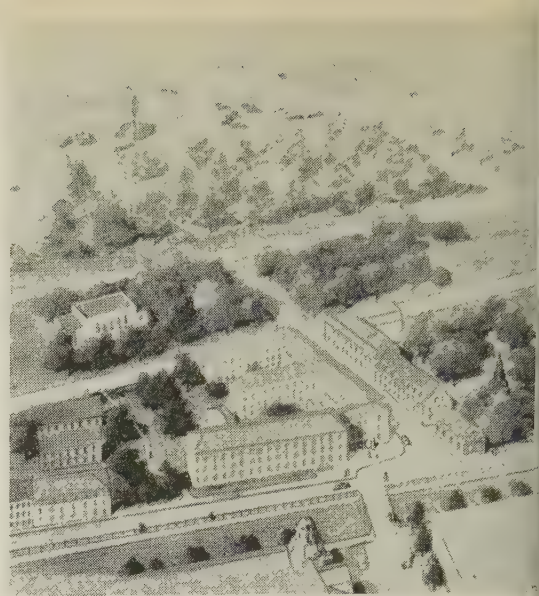
Stadshuset har klar disposition och utmärkt planlösning men fasaderna äro i sin schematiska komposition monotona.

Den försänkta gården, som omges av längor av fyra våningars höjd verkar, trots att den vidgar sig uppåt, instängd och steril.

»Vi som vill opp». Bottenplan. Skala 1:800.

»Fem gårdar». Bottenplan. Skala 1:800.

»Vi som vill opp». Arkitekterna SAR Ivar och Anders Tengbom, Stockholm. Medarbetare: Arkitekt SAR Göran Stendahl.

Prisnämnden:

Förslaget avser en anläggning i tre våningar. Prisnämnden anser att detta ur stadsbildssynpunkt kan accepteras om därvid vinster i fråga om byggnadens planlösning och monumentalitet kan erås. — — —

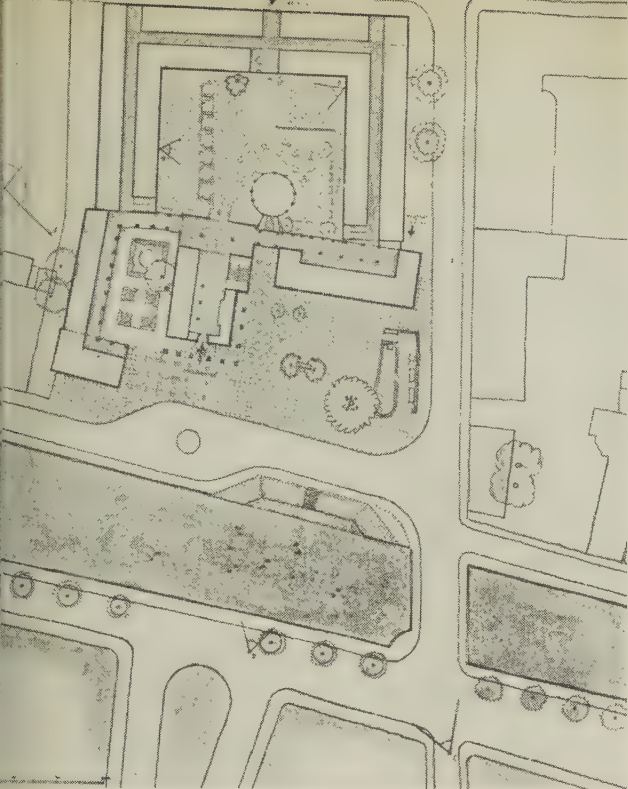
»Fem gårdar». Arkitekt SAR Sten Hummel-Gumélius, Stockholm. Medhjälpare Arkitekt Ib Schou.

Prisnämnden:

Förslaget — — — visar en intim och nätt skala med samtliga byggnader i endast 2 våningars höjd. — — — Huvud- aspekten från Bangårdsgatan med den i perspektivet endast delvis framskjutande stadsfullmäktigebyggnaden ger dock ett oklart och odeciderat intryck.

Kolonnhallen under denna byggnadskropp, som utgör passage till anläggningens huvudentré, måste komma att verka otrivsamt och oproportionerligt på grund av byggnadens relativt stora djup

Planlösningsprincipen med smågårdar medför ett koncentrerat kommunikationssystem, som dock i förslaget blivit oklart utformat. — — —

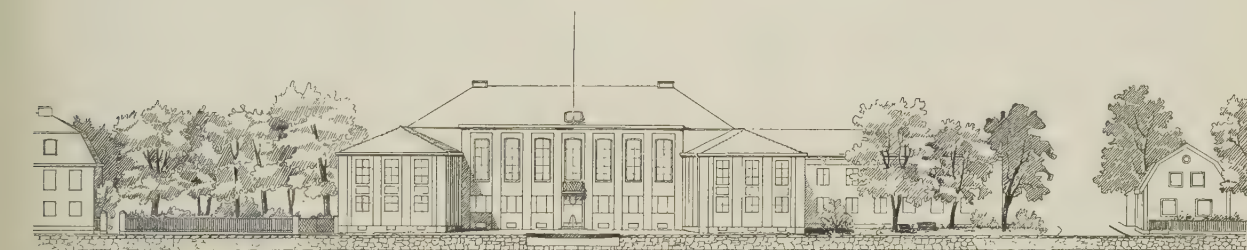
»Curia». Arkitekt SAR Cyrillus Johansson, Stockholm.

Prisnämnden:

Förslaget har på ett originellt och självständigt sätt löst uppgiften att åstadkomma ett stadshus som hävdar sig utan att konkurrera med slottets horisontala monumentalverkan, närmast genom att entrébyggnaden utformats med gavel i fonden av Bangårdsgatan. — — —

Prisnämnden finner emellertid den långt drivna uppdelningen av byggnadskropparna mot V. Ägatan något ansträngd och anser att stadshuset med den utformning som föreslagits skulle verka helt främmande i miljön.

»Curia». Situationsplan. Skala 1:1600.

»Mellan ås och å». Arkitekt SAR Gunnar Leche, Uppsala. Medhjälpare: Arkitekt Wilhelm Jentzer och stadsplanearkitekt Sven Jonsson.

Prisnämnden:

Byggnadskropparnas gruppering är i stort sett godtagbar. Huvudbyggnadens höga tak kan emellertid ifrågasättas.

Anläggningen grupperar sig i huvudsak kring två gårdar varav den ena tjänstgör som entrégård från V. Ägatan och den andra öppnar sig mot Slottssidan. Dessutom har en del lokaler förlagts i flyglar. Prisnämnden finner genomblicken i entrén mot den inre gården och dennas orientering mot slottet tilltalande men blir kvarteret mellan slottet och stadshuset bebyggt enligt gällande stadsplan skulle den eftersträfvade effekten till stor del spolieras. Entrégården däremot förefaller föga inbjudande, ett intryck som ytterligare understrykes av huvudbyggnadens avvisande konvexa form. De mot norr förlagda längorna sakna organiskt och arkitektoniskt samband med anläggningens huvudgrepp samt blir starkt beskuggande. Den formella upplägningen har menligt inverkat på planlösningen. — — —

»Mellan ås och å». Plan av vän. i tr. Skala 1:800.

»Vem har rätt». Perspektiv från Norr Mälarstrand.

NÄMNDHUSTÄVLINGEN nr 2

Inbjuden tävling om kommunalt nämndhus i kv. Glasbruket, Stockholm

Om första nämndhustävlingen se Byggmästaren nr 21 år 1947

DK 725.13

Den första nämndhustävlingen anordnades 1946—1947. Det var en allmän tävling i vilken fem förslag prisbelönades. Mellan författarna till dessa ordnades sedan denna inbjudna tävling.

Trots att den ursprungliga byggnadsvolymen beskurits visade det sig fortfarande att nämndhuset blev alldeles för stort vid sidan om stadshuset. Det är där det omöjliga i problemet ligger. Nämndhuset slår ihjäl stadshuset. Tävlingsförslagen i den andra tävlingen innehåller ingenting nytt utöver vad som visades i den första tävlingen. De är i de flesta fall en samvetsgrann genomarbetning av de tidigare förslagen med diverse omgrupperingar och detaljstudier. De innehåller fortfarande ingen övertygande lösning, utan visar åter den estetiska omöjligheten med ett stort kontorshus vid stadshusets sida. Gamla Karolinska institutets måttfulla byggnader har arbetat sig in i medvetandet som ett ideal i storlek.

Förslaget »Tio» i den första tävlingen kallas för »a» i den andra. Men författarna till detta har inte känt sig nöjda, utan också gjort ett »β». »a» och »β» är olika försök att från genska ensidigt estetiska utgångspunkter lösa problemet. »β» är väl författarnas sista ståndpunkt och är tilltalande ur utseendesympunkt, men obestämt och lösligt ur plansynpunkt. Man förstår att arkitekterna i denna tävling lätt kunde gripas av en desperat sinnesstämning. Det bästa av

förslagen är »Försök utan vatten». Ett enkelt rationellt kontorshus med en fin skala och en lagom höjd i förhållande till stadshuset men nackdelarna är mas-sivitet och monotoni.

Det hedrar prisnämnden, att den tagit de fulla konsekvenserna av den andra tävlingens resultat och föreslår en tredje men nu igen allmän tävling med en ytterligare beskuren byggnadsvolym.

Men problemet ses nog alldeles för isolerat. Hela stadshusomgivningen borde ses i ett sammanhang, hela sydostpetsen av Kungsholmen, dvs. området öster om Kungsholms kyrka. I den första tävlingen framlade arkitekt Grafström projektet »Besinna», utom tävlan. Han sökte där radikalt ordna ett större område runt stadshuset. Även om han därvid endast visade en utopisk skiss, så var dock intentionen rik-tig.

Om tävlingsområdet kompletteras med Serafimer-lasarettets tomt blir möjligheterna till en god lös-ning naturligtvis helt andra. Den stora svårigheten är naturligtvis Hantverkargatans trafikstråk, som de-lar området i två delar.

Man får hoppas, att tävlingsområdet i den tredje tävlingen kommer att vidgas så att möjligheter änt-ligen uppstår för en lösning av problemet: Stock-holms stads nämndhusfråga och stadshusomgivningen.

L. R.

»Vem har rätt». Belönat med 6 000 kr. Arkitekt SAR Kjell Ödeen, Stockholm. Medarbetare arkitekt Hack Kampmann.

Prisnämnden:

Nämndhuset framträder här som en gentemot stadshuset självständig enhet av fritt grupperade byggnadskroppar av växlande höjd. De större volymerna ha förlagts till tom-tens norra delar, medan en relativt stor yta lämnas fri intill stadshuset och i komplexets gård. Genom lägre längor med öppna portiker ansluter sig byggnaden till vattnet; gården förbindes med de vackert anlagda låga terrasserna mot Riddarfjärden, samtidigt som en viss slutenhet be-varas. Från Hantverkargatan får man en värdefull ut-blick mot söder. Planläggningen är sålunda utformad med

Inbjudna till omtävlingen voro följande arkitekter: Bernt Alfreds och Gunnar Jacobson; Klas Anshelm; Sture Frölen; Curt Laudon; Kjell Ödeen. Vid täv-lingstidens utgång hade sju förslag inlämnats.

Prisnämnden beslöt utdela två belöningar om vardera 6 000 kr. till förslagen »Försök med vatten» (Bernt Alfreds och Gunnar Jacobson) och »Vem har rätt» (Kjell Ödeen med Hack Kampmann som medarbetare.

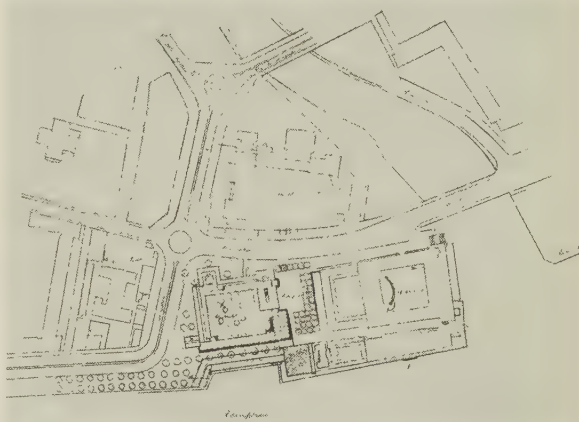
Prisnämndens ledamöter ha varit borgarråden H. Gö-ransson, Zeth Höglund och Set Persson, arkitekt SAR Hakon Ahlberg och professorerna Paul Hedqvist, Sven Ivar Lind och Ivar Tengbom.

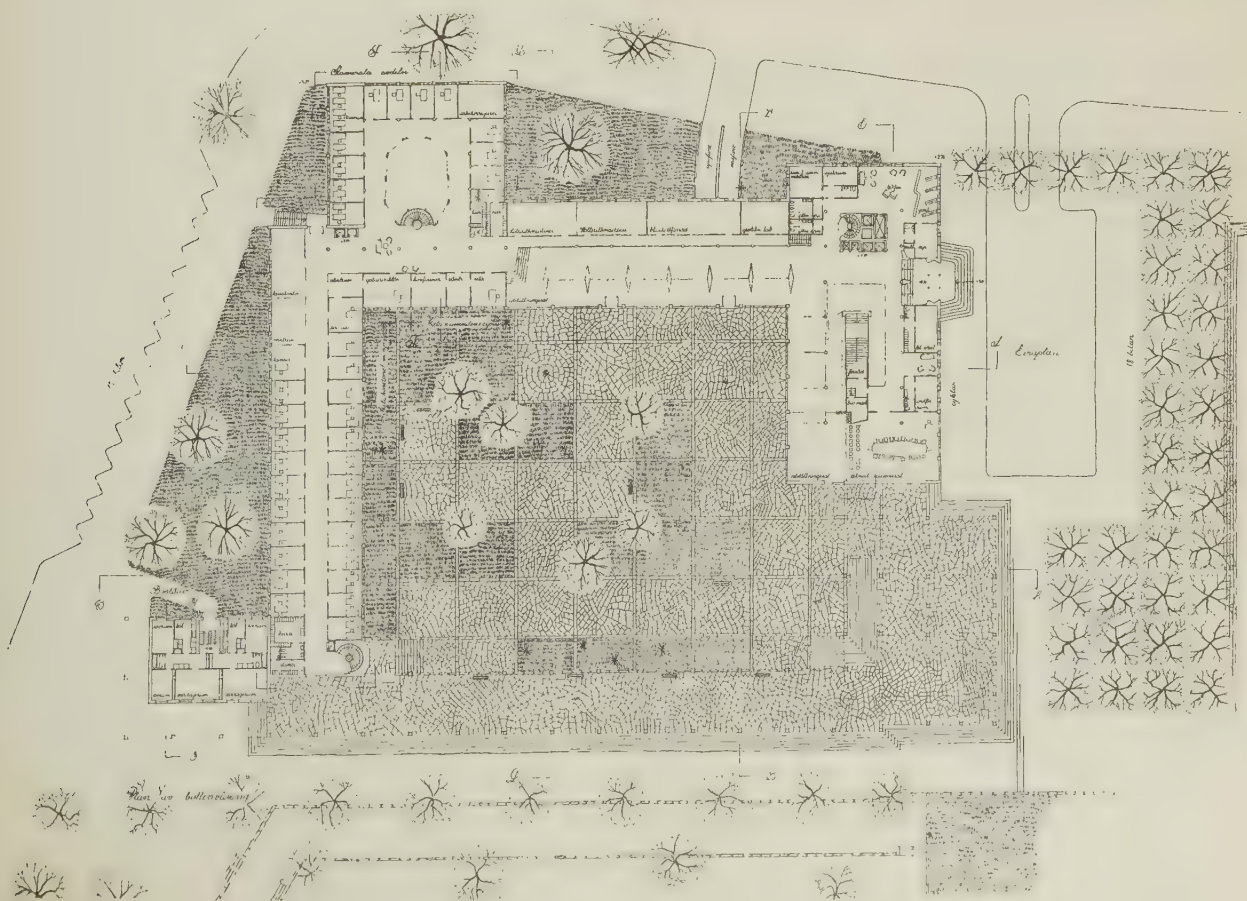
»Vem har rätt». Fasaddetalj. Skala 1: 500.

hänsyn till lägets naturliga förutsättningar. Nämndhuskomplexet är starkt hävdad i stadsbilden även om förslagsställaren genom växlande byggnadshöjder och gruppering på djupet söker respektera stadshusets valör som dominant. Det senare gäller emellertid endast aspekterna från sjösidan och även här med reservation. Det synes nämligen prisenämnden som om tyngdpunkten inom nämndhuskomplexet, den 9 vån. höga hallbyggnaden närmast stadshuset, icke vore harmoniskt placerad i stadsbilden.

Byggnaden är lämpligt disponerad för nämnder och kontor, och ev. framtida omgrupperingar kunna lätt göras. — — —

Bottenplan. Skala 1: 1000. Situationsplan. Skala 1: 5000.

Fasad mot Mälaren. Skala 1:2000.

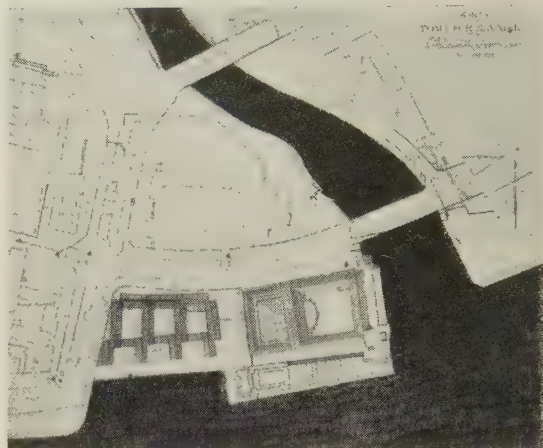
»Försök utan vatten». Belönat med 6 000 kr. Arkitekter SAR Bernt Alfreds och Gunnar Jacobson, Stockholm.

Prisnämnden:

Byggnaden underordnar sig stadshuset, vars silhuett lämnas fri från alla håll. — — — Genom den starka uppdelningen vinnas en måttlig skala, som är av värde. Såväl genom måttförhållandena som genom byggnadskropparnas gruppering inbördes icke endast underordnar sig byggnaden stadshuset utan bidrar den även till att framhäva detta som dominant. — — — Den monotoni, som i viss mån präglar förslaget, genom den upprepade vertikaldelningen, kan sägas vara både en styrka och en svaghet. En styrka så till vida, att förslaget just därigenom vinner sin måttliga skala och neutrala karaktär till fromma för såväl stadshuset som för stadsbildens totalverkan; en svaghet så till vida att nämndhuset självt därigenom förlorar intresse. En sådan karaktär passar dock för ett renodlat kontorshus som detta. — — —

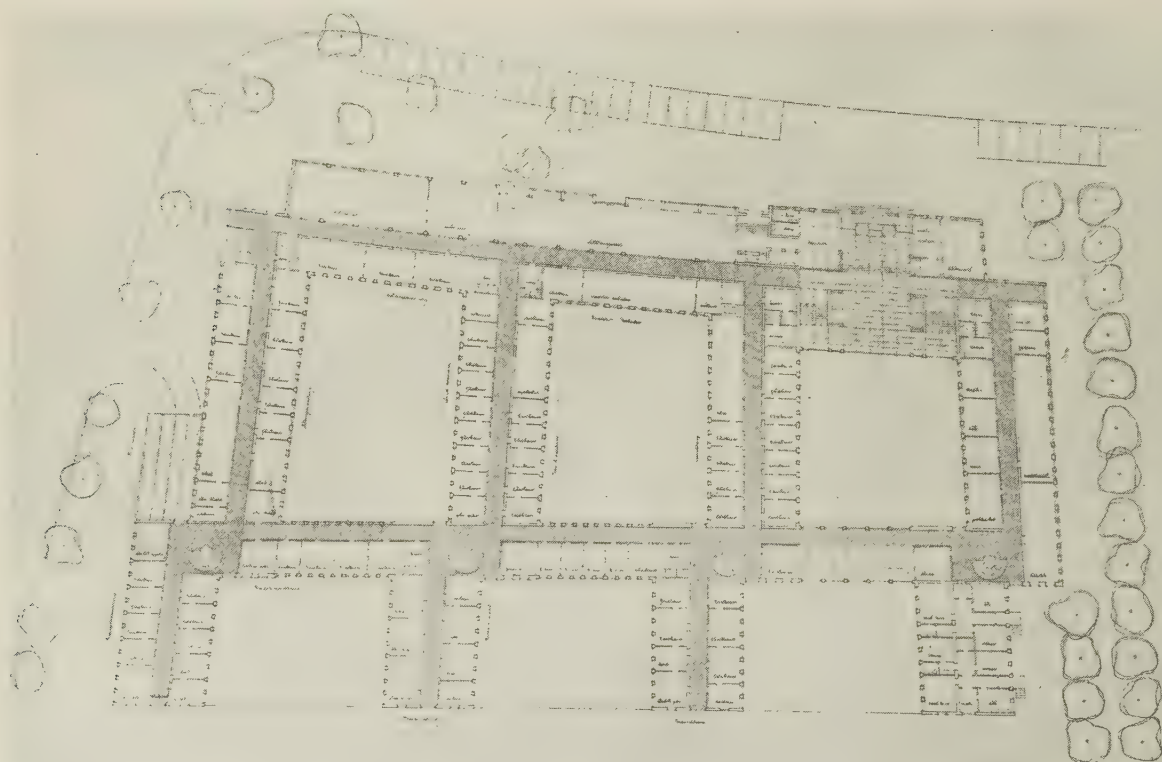
En svaghet i förslaget är grupperingens slutenhet, som inger stora betänkligheter. — — —

Det starkt rationella greppet på uppgiften har lett till en lösning, som ur praktiska synpunkter fyller högt ställda krav. — — —

Situationsplan. Skala 1:8000.

Dottenvåning. Skala 1:1000.

Fasaddetalj. Skala 1:500.

»Om». Arkitekt SAR Sture Frölén, Stockholm.

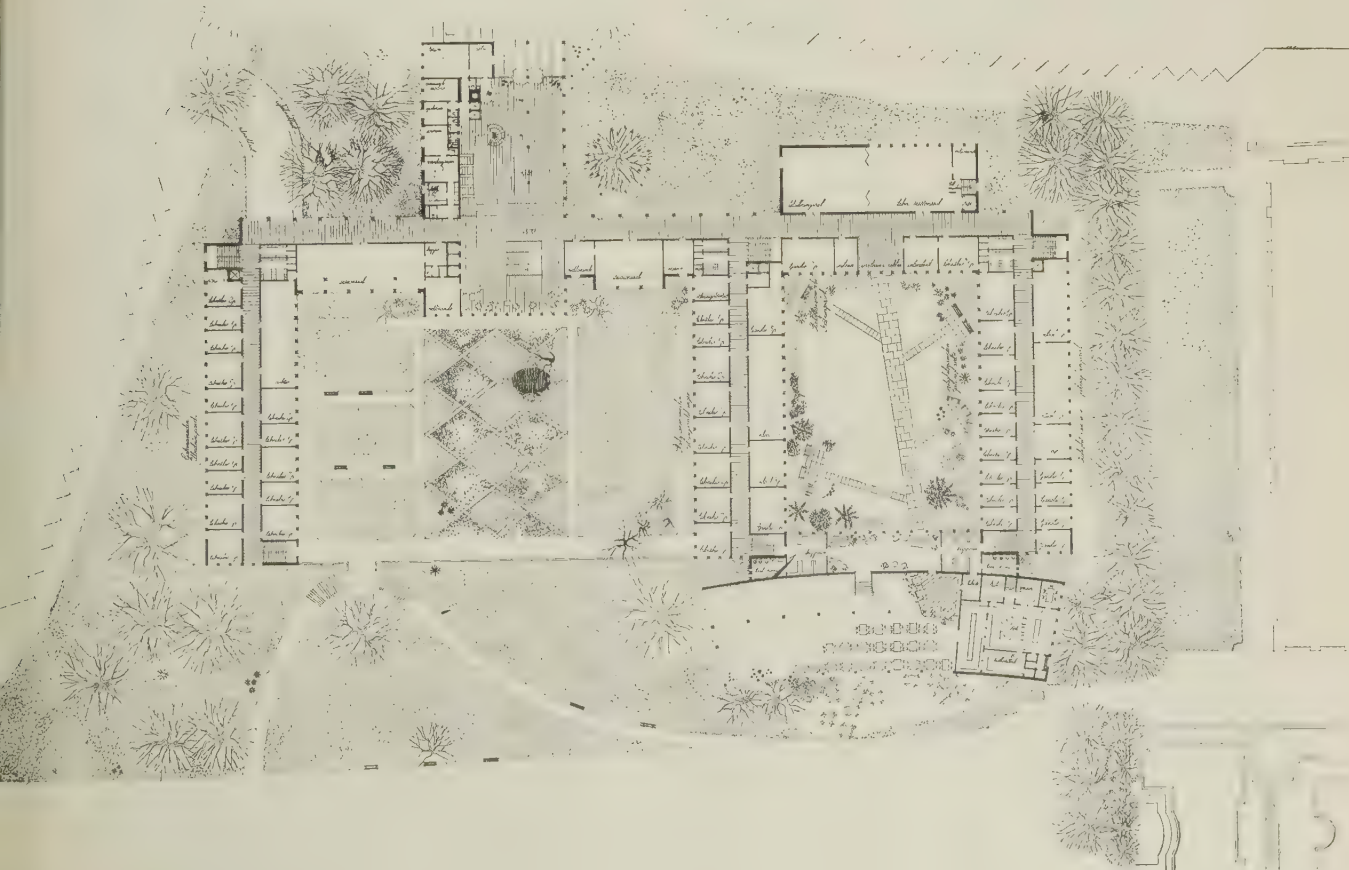
Prisnämnden:

Grupperingen kring två mot söder öppna gårdar och i en mot Hantverkargatan utskjutande hallbyggnad tillvaratager ganska väl det fria läget. Genom måttlig höjd på såväl flyglarna mot sjön som förbindelsebyggnaden genom indragning av dessas byggnadslinjer i norr och söder samt genom den högre hallbyggnadens förläggning i tomtens nordvästra del visar förslaget hänsyn mot stads-
huset. Den höga hallbyggnaden är dock av för stads-
huset föga lycklig verkan, särskilt sedd från Stadshusbron. Grup-
peringen är varken helt fri eller ett strängt genomfört
rationellt system. Den arbetar med både upprepnin-
g och symmetrisk gruppering och komplexets olika delar balan-
sera varandra dåligt. Gårdarna äro inte väl proportione-
rade till varandra. Kompositionen verkar som helhet dis-
harmonisk och uppnår inte heller något verkligt samspel
med stads-
huset. — — —

Situationsplan. Skala 1:8000.

Bottenplan. Skala 1:1000.

Fasad mot Owengatan.

»A». Arkitekterna Ralph Erskine, Charles-Edouard och Léonie Geisendorf samt Curt Laudon, Stockholm.

Prisnämnden:

Förslaget har ett stort och vackert grepp på byggnadsgrupperingen med en stor fri parkyta intill stadshuset, vars silhuett tecknar sig fritt från alla håll. — — — Byggnadskroppen längs Hantverkargatan har endast med nöd kunnat hållas under stadshusets taklifthöjd — — — Öppenheten i parken kan sägas delvis ha vunnits på bekostnad av restaurangens planläggning. — — —

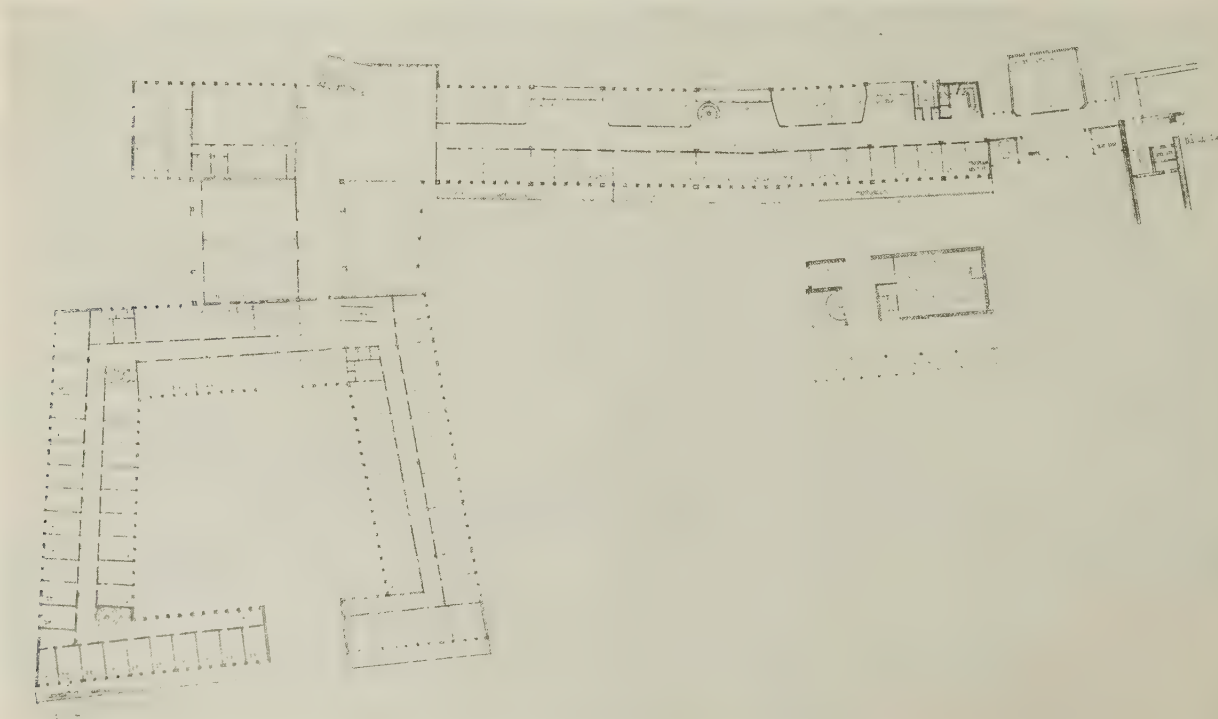
Den yttre utformningen är ojämn och fasaderna sakna en genomförd skala. Vissa partier äro intressanta, väl studerade och vackert proportionerade, vissa ha en något sökt utformning. — — —

Som helhetsomdöme om förslaget kan sägas, att greppet är vackert, mera artistiskt än rationellt och anlagt med god blick för lägets möjligheter. — — —

Plan av vän. i tr. Skala 1:1000.

Situationsplan. Skala 1:8000.

Perspektiv från Hantverkaregatan. T. h. våningsplan. Skala 1:1000. Modellfoton av »12» och »2». Nedan t. h. »2» situationsplan. Skala 1:8000.

»β». Arkitekterna Ralph Erskine, Charles-Edouard och Léonie Geisendorf samt Curt Laudon, Stockholm.

Prisnämnden:

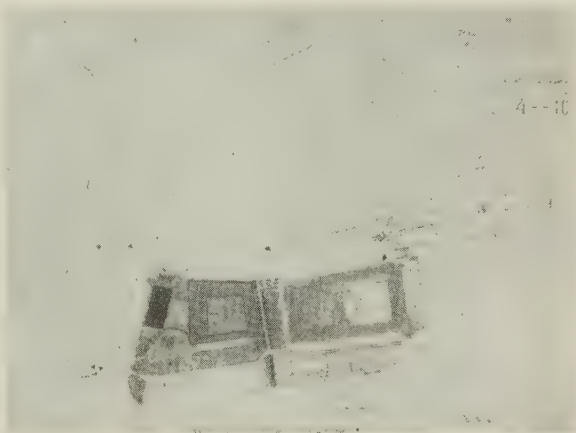
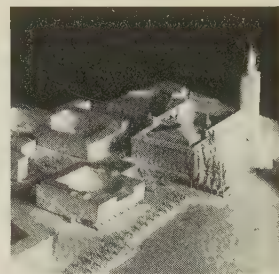
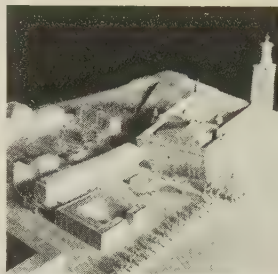
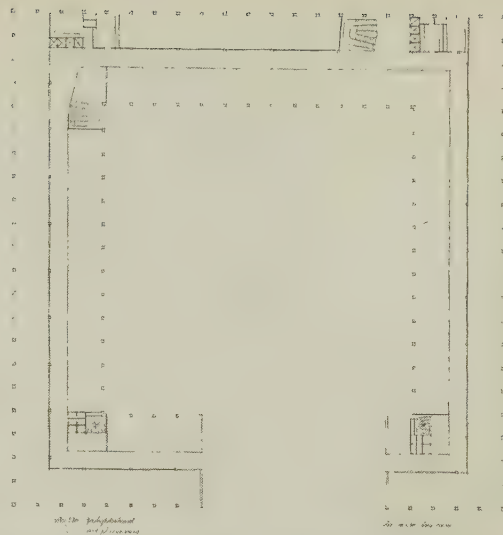
Den ledande tanken i förslaget är, att av stadshuset, nämndhuset och framtida byggnader i kvarteret Pilträdet utbilda en enhet med stadshuset som dominant. Hela området skulle befrias från genomgående trafik genom avstängning av Hantverkargatan mellan Stadshusbron och Owengatan. Ur trafiksynpunkt är förslaget otillfredsställande, men dess grundtanke är givetvis värd att beaktas också om Hantverkargatans trafik måste förutsättas gå fram genom området även i framtiden. Förslaget, som är en variant av förslaget motto »a», har en situationsplan liknande dettas med i stort sett samma disposition av marken för bebyggelse respektive friytor. I uppbyggnad äro emellertid de båda varianterna helt olika. Gärdsbyggnaden har utvecklats till en större, 7—8 våningar hög fyrkant, rymmande huvuddelen av tjänsterummen, medan flygeln längs Hantverkargatan reducerats till en låg terrassbyggnad, som förbinder tvänne 2-vånings paviljonger, i vilka restaurang och sessionssalar inrynts. Härigenom frigöres nämndhuset mera från stadshuset och ett visst samband vinnes mellan Riddarfjärden och den föreslagna anläggningen i kv. Pilträdet. Kompositionen är emellertid inte alldeles fast; det brister såväl i byggnadskomplexens förhållande till stadshuset som i sambandet med Klara sjö.

Nämndhusets tyngdpunkt kommer på stort avstånd från stadshuset, och förbindelserna till detta bli långa. — — — Den arkitektoniska utformningen av byggnaden ger intryck av osäkerhet.

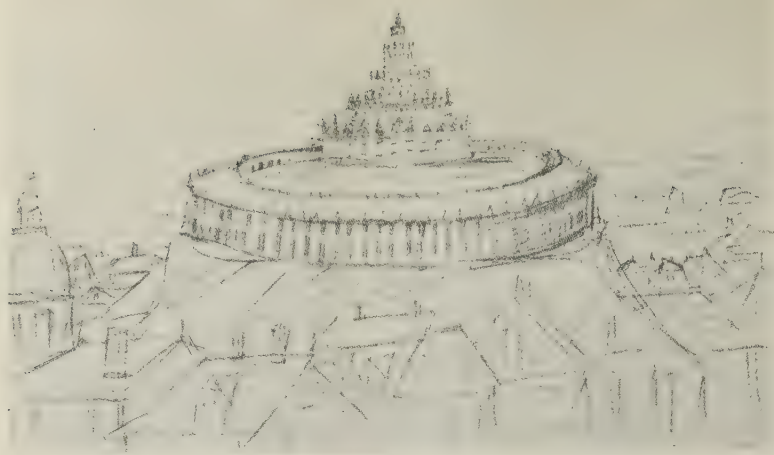
»4—10». Arkitekt SAR Klas Anshelm, Lund.

Prisnämnden:

Huvudgrupperingen har vissa förtjänster. Genom att huvuddelen av komplexet inte överstiger fem våningar och ett höghus förlagts i hörnet av Owen- och Hantverkargatorna, på stort avstånd från stadshuset, underordnar sig anläggningen stadshuset. I aspekterna från väster uppnås ett ganska gott samspel mellan nämndhus och stadshus. Mot byggnadens huvudutformning kan dock anmärkas, att bebyggelsen i tomtens västra del verkar hopträngd; även om den höga hallbyggnaden inte utgör något hot mot stadshuset är den likväl inte något lyckligt tillskott i stadsbilden. Det fria läget vid vattnet har inte heller tillräckligt utnyttjats i kompositionen. Sålunda har den större gården ingen kontakt med kajen, och denna slutenhet understrykes av restaurangens läge. Höghuset och övriga delar av komplexet äro inte särskilt väl sammankomponerade och det tränga gårdsutrymmet mellan dem har fått en föga vårdad och ganska otrivsamt utformning. — — —

»4—10». Situationsplan. Skala 1:8000.

ARKITEKTURSKOLAN 1949

Av arkitekt SAR Per-Olof Olsson

DK 727-7

Årets prisämne i arkitektur vid Konsthögskolan har liksom så många gånger tidigare utgjorts av en bearbetning av en aktuell byggnadsfråga.

En statlig utredning, som just i dagarna är klar med sitt betänkande, har sedan 1944 varit sysselsatt med lokalbehovet för nationalmusei konstsamlingar. Situationen är i korthet denna. Utrymmena i Nationalmuseumbyggnaden äro otillräckliga. Nya lokaler behövs för konsthantverkssamlingar och 1800-talets bildkonst och för statens konsthälsöende organisationer. Vidare behövs ett nytt museum — fristående från nationalmuseum — för modern konst.

Årets akademielever har fått tävla om förslag till ett dylikt museum för modern konst. Den nyblivne akademiprofessorn Sven Ivar Lind, som varit en av museiutredningens tillkallade sakkunniga skriver i programmet om museets förläggning: »Två lägen anses i första hand böra ifrågakomma: på Skeppsholmen samt vid Kungsträdgården. På Skeppsholmen kan den nuvarande exercisskolans tomt disponeras. Förläggas museibyggnaden hit synes det lämpligt att även andra institutioner för konstlivet förläggas till holmen t. ex. avgjutningsmuseum, ateljéer för monumentalkonst samt nya lokaler för konsthögskolan. Vid Kungsträdgården kan museibyggnaden förläggas efter Västra Trädgårdsgatan. Hela området mellan S:t Jacobs Kyrka och den breddade Hamngatan skall planeras för museet samt sådan annan bebyggelse för allmänt ändamål, som kan befinnas lämplig på denna plats. Det kan också vara av intresse att undersöka möjligheterna för en lättare bebyggelse i Kungsträdgårdens norra del.»

I programmet diskuteras vidare olika former av museibyggnader och exponeringstekniken. Diskussionen är saklig och realistisk men begränsar nog väsentligt de tävlandes rörelsemöjligheter.

Lind framhåller nämligen önskvärdheten av att i en museibyggnad av detta slag kunna exponera samlingarna i lätt ombyggbara lokaler, som smidigt kan anpassa sig efter det skiftande innehållet. Men samtidigt konstaterar han att det stöter på många orga-

nisatoriska och byggnadstekniska svårigheter att planera ett museum, som uppfyller dessa krav. Härtill kommer att den tillgängliga byggnadsmarken vid de båda lägena är begränsad.

Dessa premisser är ju inte särskilt stimulerande för experimentsugna akademielever. Frågan är nog också om inte programmets klara logik och bestämda anvisningar högst väsentligt hämmat de tävlande. Några experiment med planläggning, utställnings- och belysningsteknik har icke förekommit.

Man kan också diskutera tankegångar i programmet. Som ett motiv för att inte ge museet en allt för rörlig, variabel planläggning anföres i programmet: »Man riskerar måhända att de många tillfälliga anordningarna ge avdelningen en allt för påträngande karaktär av provisorium, och att interiören inte ger den känsla av ro och samling, som betraktaren behöver och som en fastare arkitektonisk ram kan skänka. Vissa konstverk kunna också bli lidande på att inte ha stöd av en fast arkitektur; särskilt gäller detta skulpturen.»

Detta är — förefaller det mig — en allt för seriös syn på bildkonsten och museerna. Man bör väl ej, när man i dag planerar ett museum, genom den arkitektoniska formen understryka den egenartade och i grunden falska ställning, som bildkonsten fått under 1800- och 1900-talen. Allmänhetens devota, sentimentala beundran för konst och konstnärer, som bl. a. märks i organisationen och utformningen av våra museer, bör ersättas med en syn på bildkonsten, där de sociala och funktionella relationerna till samhället dominerar.

För den dagsaktuella, kämpande konsten är en rörlig, föränderlig — nära nog provisorisk — karaktär på museibyggnaden naturlig. Gestaltningen av många nybyggda museer (t. ex. de parisiska, museet i Basel, Boymans museum i Rotterdam) är stötande genom sitt heroiska formspråk. Den konst som har stöd av en viss arkitektur är väl endast den, som är skapad just för denna arkitektur.

Detta är reflexioner vid sidan om ämnet. Vällöv-

Vignett: Konstnären, etnologen och amatörarkitekten Nils Månsson Mandelgrens förslag till Nationalmuseum på Kungsklippan av år 1844.

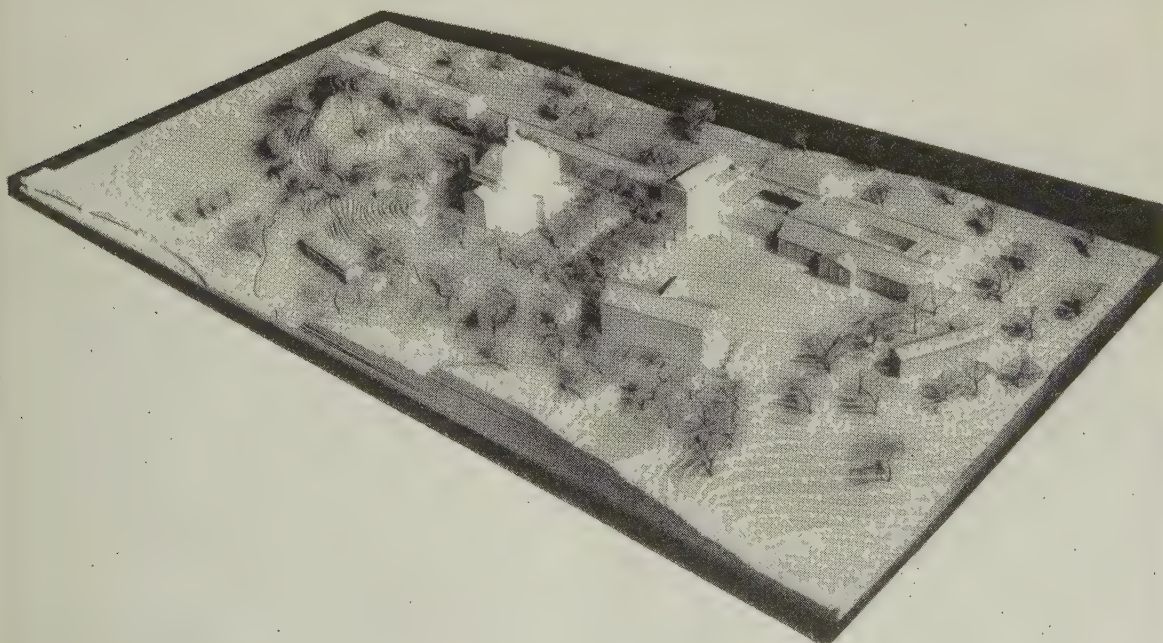

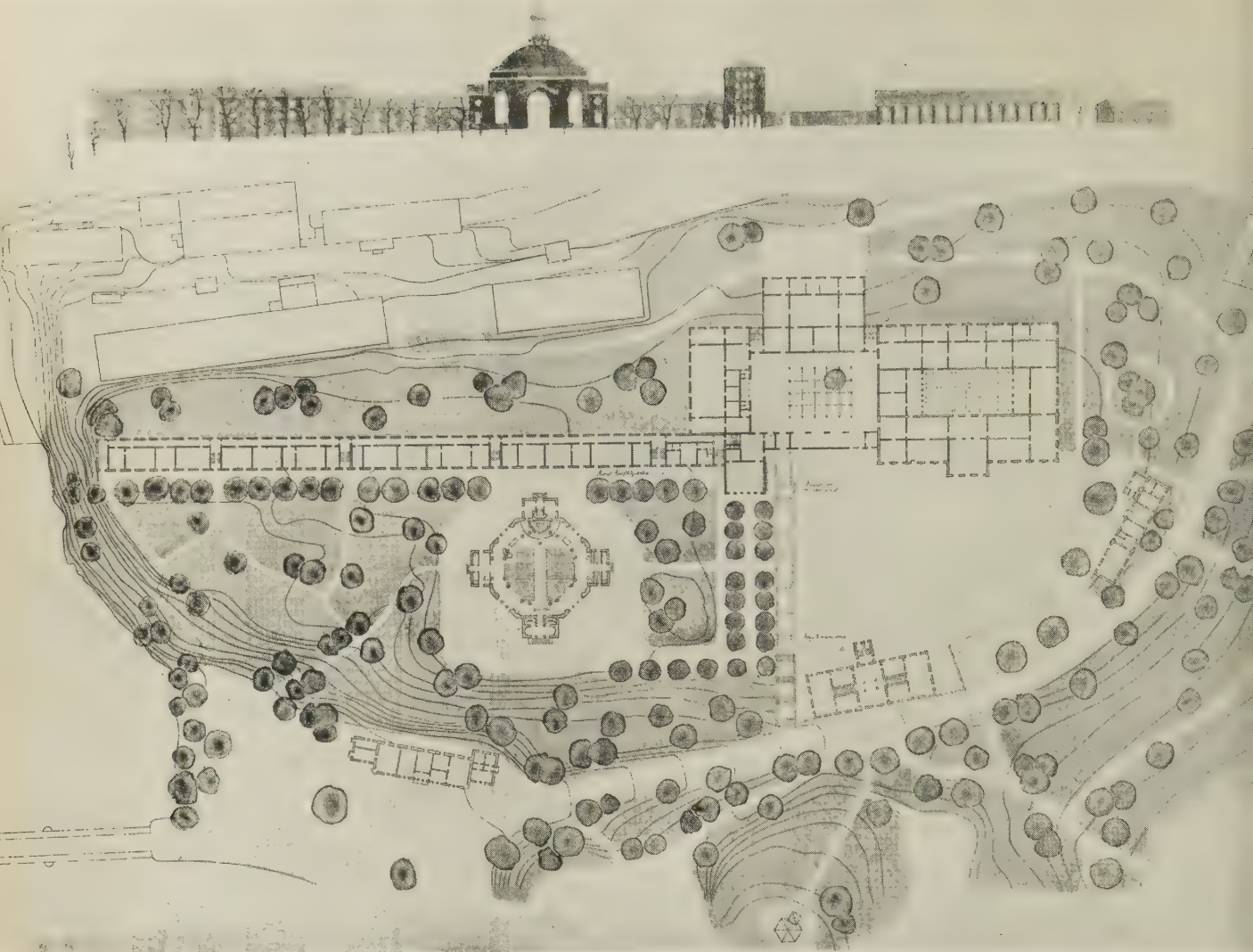
Situationsplan över Skeppsholmen. Skala 1:5000.

Sture Ljungqvist, hertiglig medalj och Hoffmanska stipendiet, 1 525 kr., för prisämnena i arkitektur och stadsplanekonst samt hedersomnämmande för studier i arkitekturhistoria.

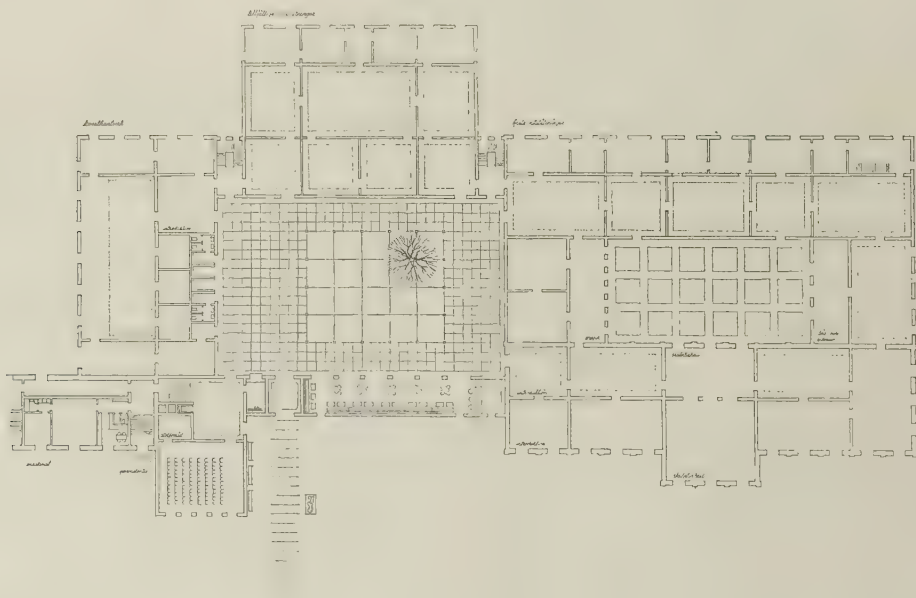
De sakkunniga:

Förslaget visar en fin förståelse för den gamla bebyggelsen, och nybyggnaderna inpassa sig i denna på ett vackert sätt. Det moderna museet är klart och redigt löst och väl genomarbetat med avseende på de olika avdelningarnas funktioner. Ett gott arbete är nedlagt på studiet av rumsformer och proportioner.

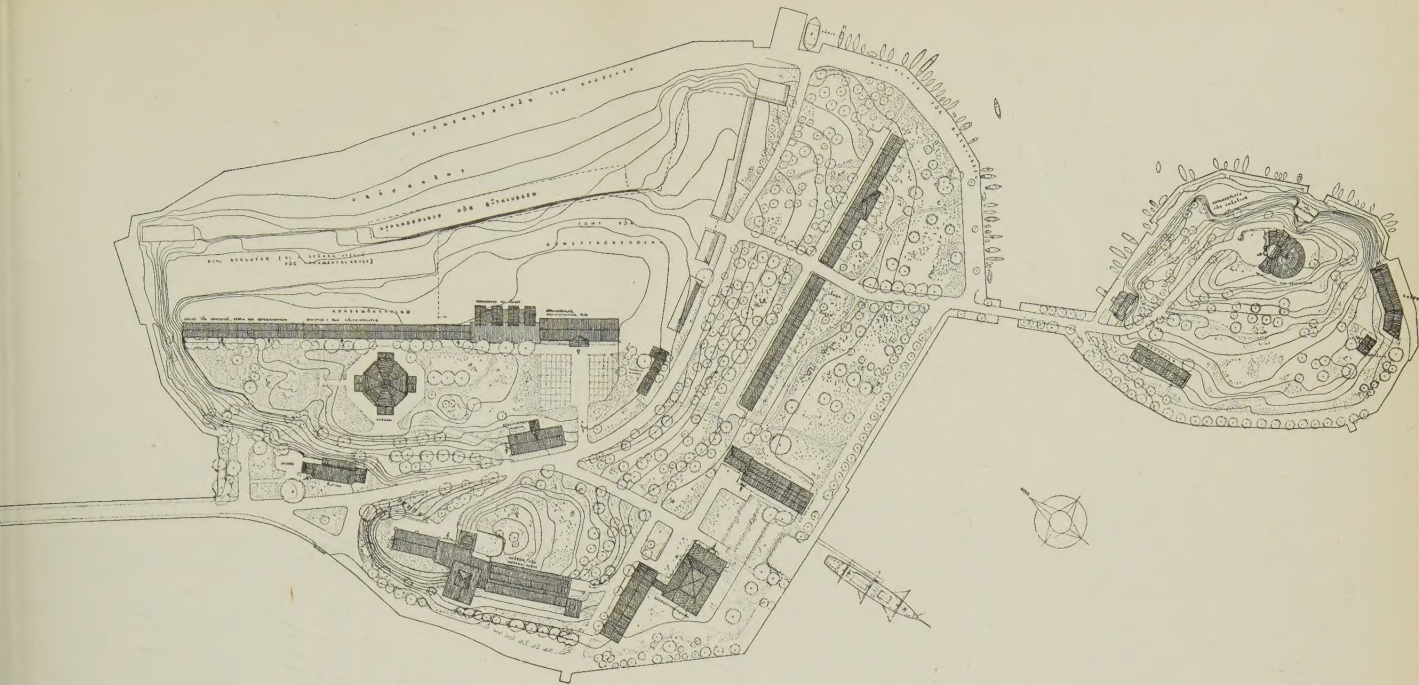

Sture I. Jungqvist. Museum på Skeppsholmen. Situationsplan. Skala 1:2000.

Museet. Bottenplan. Skala 1:1000.

Lars Eskil Myrenberg. Museum på Skeppsholmen. Situationsplan och totalfasad. Skala 1:5000.

Lars Eskil Myrenberg, en belöning av 500 kr. för prisämnet i stadsplanekonst.

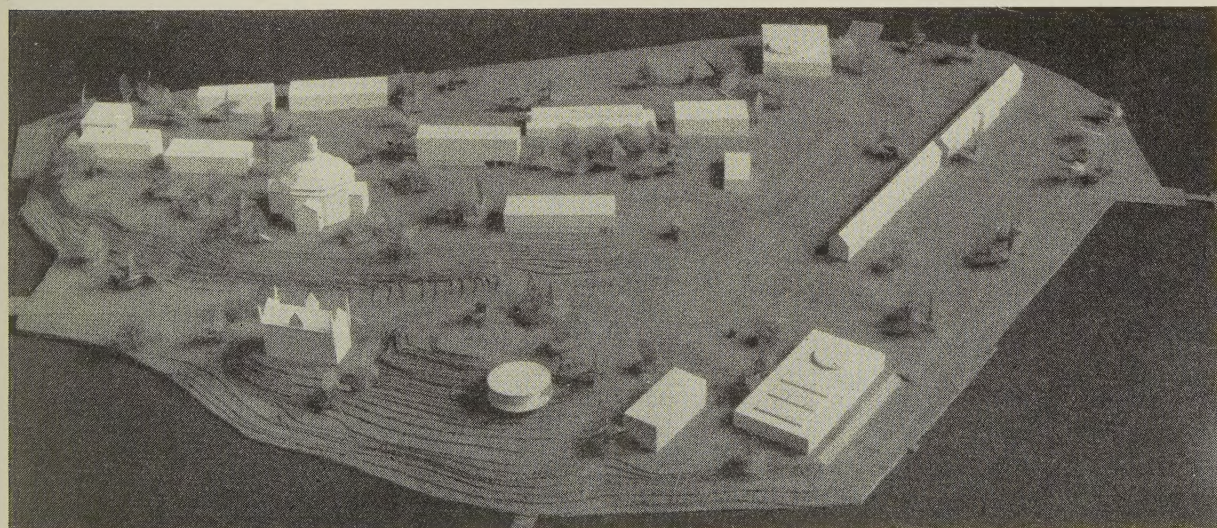
De sakkunniga:

Även detta förslag vittnar om förståelse för Skeppsholmens landskapskaraktär och bebyggelsestyp. Situationsplanen är utarbetad med både säkerhet och en viss behagfullhet. Förslaget borde i vissa delar varit mera genomarbetat.

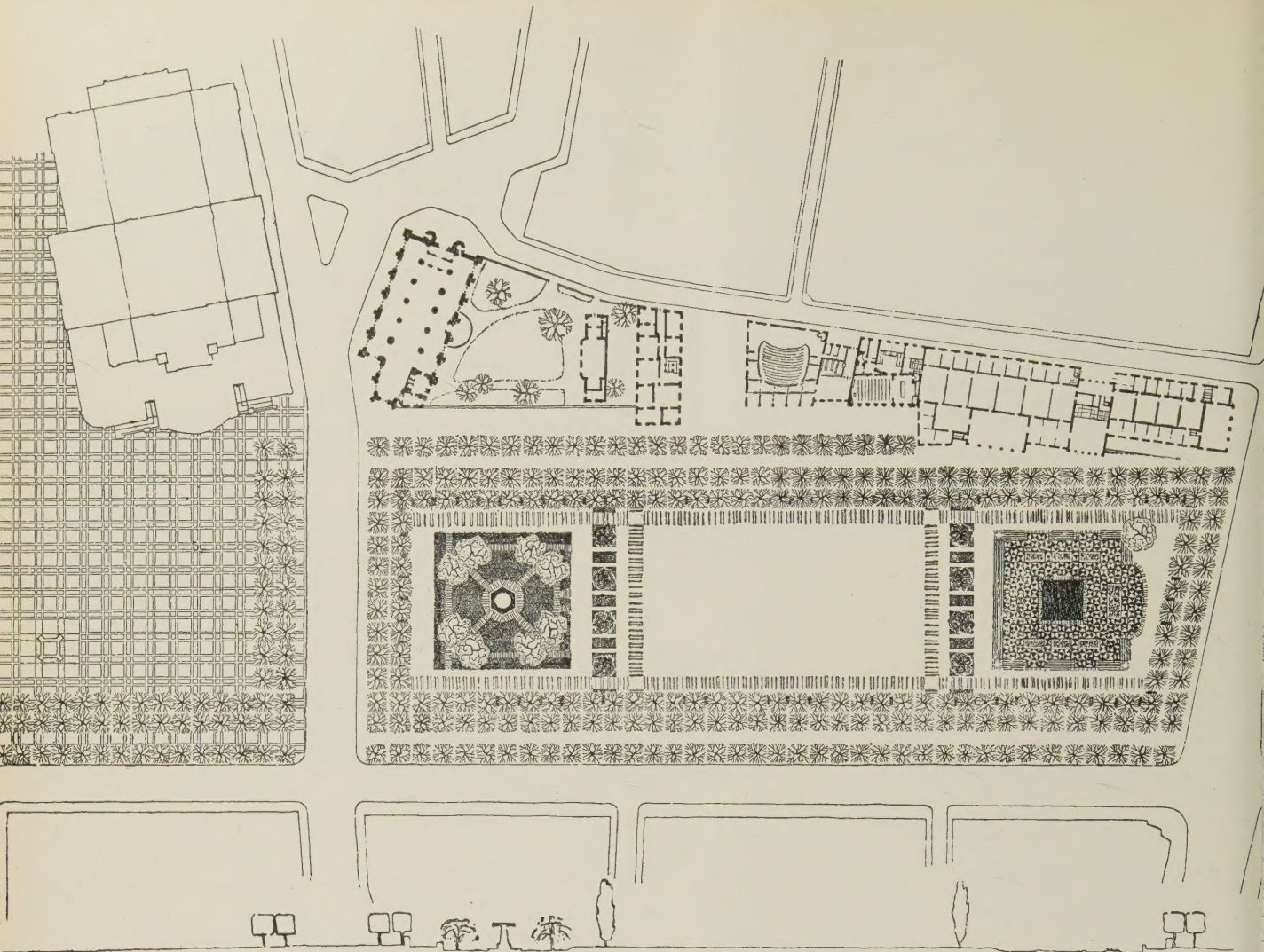
Robert W. Schimke.

De sakkunniga:

Förslaget visar en från den lokala stockholmska traditionen frigjord syn på uppgiften; ett konsekvent och intresseväckande genomarbetande av förslagsställarens grundläggande idé: ett konstcentrum med för konststudier lämpad miljö.

Modellfoto av Schimkes förslag.

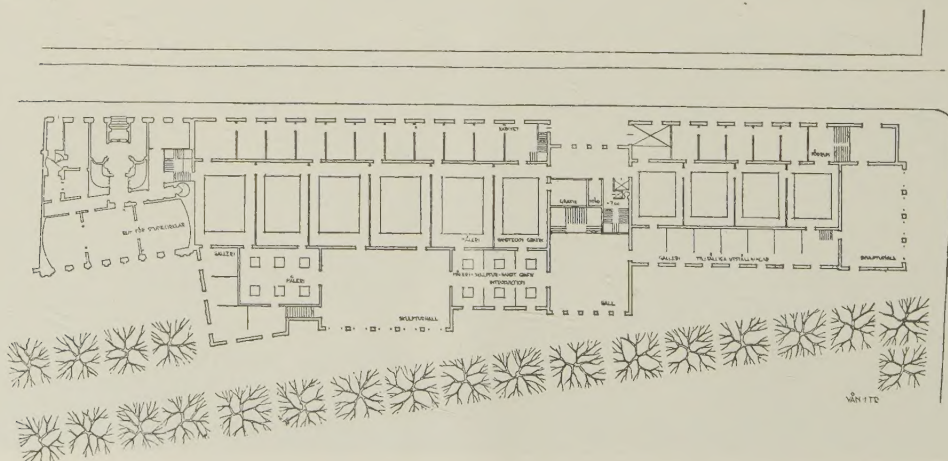

Jon Höjer. Museum vid Kungsträdgården. Situationsplan. Skala 1:2000.

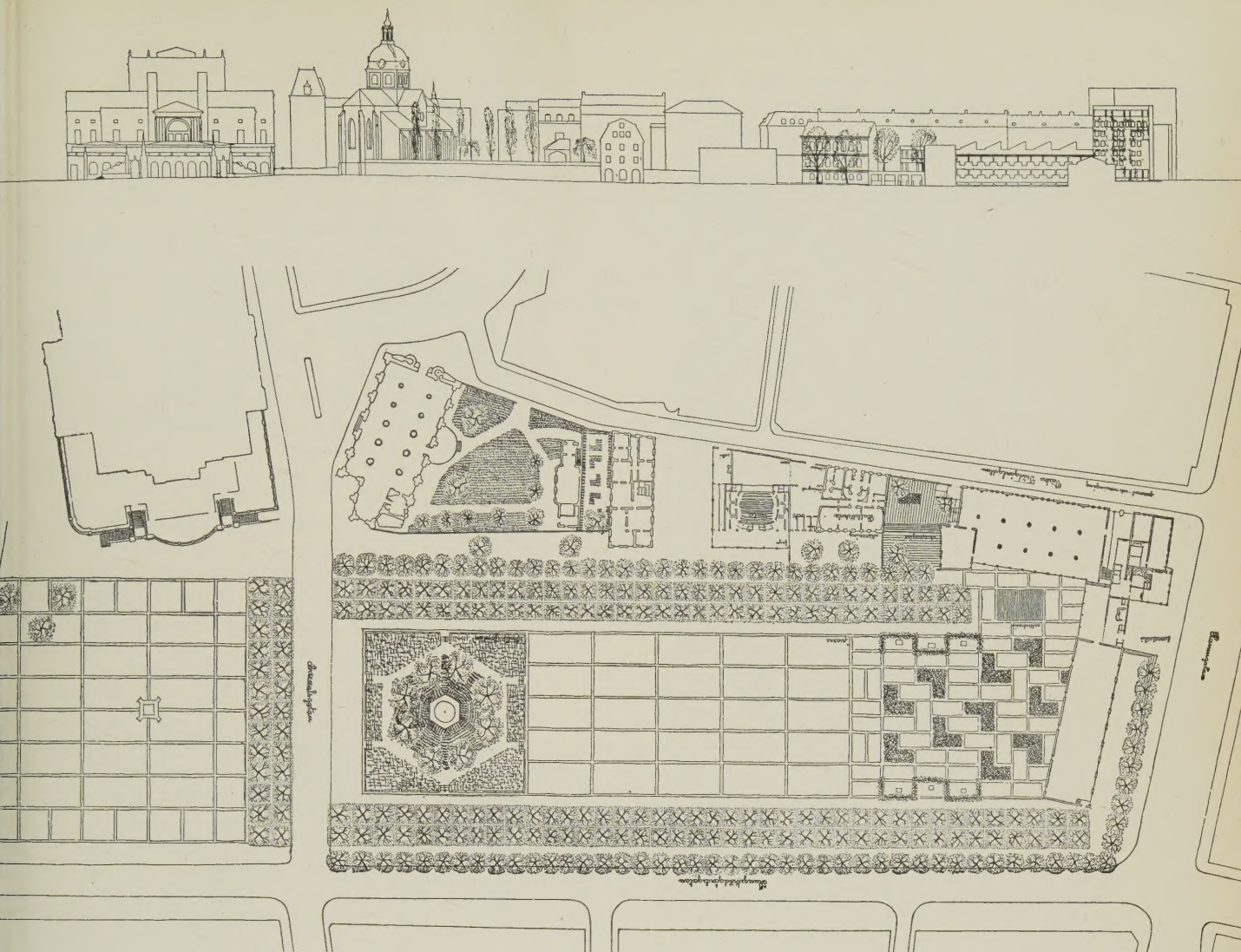
Jon Höjer, hertiglig medalj och 500 kr. för priset i arkitektur samt hedersnämmande för studier i arkitekturhistoria.

De sakkunniga:

En skicklig lösning av det moderna museet på Blanchtomten. God gruppering och en för miljön väl avvägd skala. Förslaget är som helhet väl studerat även med hänsyn till rumsbildningen och Kungsträdgårdens utformning.

Bottenplan. Skala 1:1000.

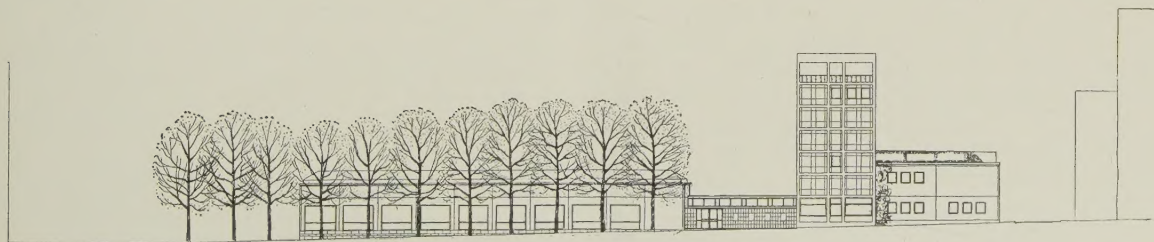
Hack Kampmann. Museum vid Kungsträdgården. Sektion och situationsplan. Skala 1:2000.

Hack Kampmann, hedersomnämmande för pris-
ämnet i arkitektur.

De sakkunniga:

Byggnadernas gruppering är intressant, skalan är väl
avvägd och särskilt det permanenta museet utformat med

gott sinne för volymgruppering. Ett gott grepp är beva-
randet av öppenheten mellan Västra Trädgårdsgatan och
Kungsträdgården. Fondbyggnaden mot Hamngatan möj-
liggör detta grepp som måhända därigenom blir väl dyr-
köpt. Behandlingen av Kungsträdgården vittnar om viss
förtrogenhet med trädgårdsanläggande.

Fasad mot Hamngatan. Skala 1:1000.

ligt är att den nye professorn väsentligt minskat programmet och tävlingshandlingarna. De jättelika program, som tidigare ofta förekom och som avspeglade sig i väldiga horder av medhjälpare i ritsalarna, var mycket betungande för eleverna.

Men å andra sidan undrar man om inte programmet minskats väl kraftigt. De utdelade belöningarna verkar ganska lättförtjänta. Några museitekniskt intressanta förslag finnes — som ovan sagts — inte. Formspråket är genomgående måttfullt, det förargar ingen. Främmande, associativa drag i totalutformning och detaljer förekommer ganska mycket. Stark konventionalism utmärker också många förslag. Kontorshus i form av ett torn, ett föremål i den asplund-ska kvarlåtenskapen, som vi svenska arkitekter mycket fäst oss vid, är vanligt. Fönsteromfattningar, pilastrar och lisener saknas inte heller och det är ju också numera allmänt vedertagna attribut.

En förläggning av museet för modern konst till Skeppsholmen är en tjusande tanke. Det har praktiska fördelar, Nationalmuseum ligger strax intill och hit kan förläggas konsthögskolan och andra museer. Nackdelar är att platsen är svåråtkomlig och att man inte mänskligt att döma kan få disponera byggnadsmark här inom en överblickbar framtid.

Det är naturligt att — om man bygger på holmen — den befintliga bebyggelsen i största möjliga utsträckning används. De belönade förslagen har också gjort det och gått fram med den största ömsinhet. I vissa fall har man, tycker jag, varit alltför hänsynsfull.

Det långa tyghuset t. ex., som nu skiljer det bullrande varvet från kyrkan och platsen därintill och som för några årtionden sedan påbyggdes en våning, skulle mycket väl, då varvet försvinner, kunna rivas. Man skulle då få en vacker genomblick från Söders höjder till Östermalm. En kraftig gallring av trädbeståndet på holmen är inte heller otänkbar nu. Ända fram till 1800-talet fanns det ingen vegetation där. Den karaktär av kobbär, som Skeppsholmen och Kastellholmen hade då, märker man i vårsprickningen och den är ganska tjusande. Tanken är väl hädisk i ett land, där man betraktar lövträd med nästan religiös vördnad och fällandet av dem som ett mord.

Sture Ljungquist, som erhållit hertiglig medalj och Hoffmanska stipendiet, har i tyghuset placerat en del av konsthögskolan. En del av museet har förlagts i exercishus, och mellan dessa två hus har han lagt en byggnad, som innehåller resten och huvuddelen av museet. Alla utställningssalar ligger grupperade i ett plan kring två öppna gårdar. Planen är enkel och redig med välproportionerade salar. Enplanslösningens stora möjligheter har dock inte helt utnyttjats. Det är ingen helt lyckad museilösning, vissa salar måste man t. ex. passera två gånger vid en rundvandring. Tjänsterummen har placerats i en högbyggnad, vars proportioner och skala på ett mycket olyckligt sätt kontrasterar mot Skeppsholmskyrkan.

Lars Myrenberg har huvudsakligen ägnat sig åt situationsplanen. Genom att förlägga nybyggnaderna nere vid vattnet intill amiralitetsbyggnaden (mitt emot Skeppsbron) har han kunnat behålla holmens

silhuett helt oförändrad. Häri ligger väl förslagens förtjänst. I detalj är det mycket okänsligt gestaltat med ett opraktiskt museum i oklart utformat byggnadskroppar.

Robert Schimke har också koncentrerat sig på situationsplanen. Utan några traditionsbänningar har han rivit allt utom kyrkan och byggt ett konstcentrum runt denna med museum, skola, teater m. m. Förslaget är allt för summariskt utformat för att man skall kunna få en uppfattning om uppslagets möjligheter.

Att placera ett museum vid Kungsträdgården är en gammal tanke. Läget är ju utomordentligt. Men den tillgängliga tomtytan är mycket liten. Man tvingas att bygga i flera våningar även om man — som en del gjort — lägger en flygel i Kungsträdgården längs Hamngatan. Ett museum i flera våningar är ju med de belyningskrav man nu har avsevärt underlägset ett enplansmuseum.

Ingen har heller lyckats komma fram till en bra museilösning. Intresset knyter sig främst till den gamla frågan om en byggnad i Kungsträdgården är tänkbar och eftersträfvansvärd. Något svar får man knappast; förslagen på den linjen arbetar med allt för kompakta byggnadskroppar. Och den i det här fallet nödvändiga förbindelsen med huvudbyggnaden längs Trädgårdsgatan stänger den kontakt mellan Hamngatan och parken, vilken är ganska nödvändig.

Jon Höjer, som erhållit den andra hertigliga medaljen, har placerat museitrymmena i ett mycket upplöst byggnadskomplex längs Trädgårdsgatan från Hamngatan och fram t. o. m. Victoriahuset, som behållits och använts. På andra sidan om Victoria är en teaterbyggnad inlagd. Kungsträdgården är delvis — och ganska lyckligt — omarbetad. Man ställer sig dock tveksam till förslaget att göra om trädgårdens del öster om Operan till en stor, stenbelagd öppen plats. Detta förefaller inte att vara den nuvarande utformningen överlägset.

Själva museibygnadens största förtjänst ligger i dess måttfulla höjd. Oskön är dock den höga administrationsbyggnaden. Planlösningen är ganska finurlig med bra anordnade entréer. Museitekniskt är förslaget oklart; speciellt gäller detta kommunikationerna. En ful detalj — överraskande att finna i ett prisbelönat akademiprojekt — är detaljutformningen av entrén från Kungsträdgården. Samtliga fönster mot trädgården är förbyggda med kaphyllor och toaletter.

Hack Kampman har lagt en flygel i Kungsträdgården. Denna är dock väl massiv. Fördelen härmed är att han fått en lucka i bebyggelse vid Trädgårdsgatan mellan museibygnaden och restaurang Victoria. Planlösningen är inte särskilt bra; tre museisalar i bredd förekommer t. ex., vilket komplicerar kommunikationerna. Fasaderna är elegant och drivet creerade men har den orealistiska ritbordskaraktär, som är så vanlig nu.

De sakkunniga, som bedömt elevernas arbete under 1948—49, är arkitekterna Backström, Hedqvist, Lewerentz, Lind, Lundberg, Ryberg och Tesch. Deras bedömningsprotokoll, som delvis återges i samband med artikelns bilder, är vänligt avfattat och för tanken till dagens teaterrecensioner.